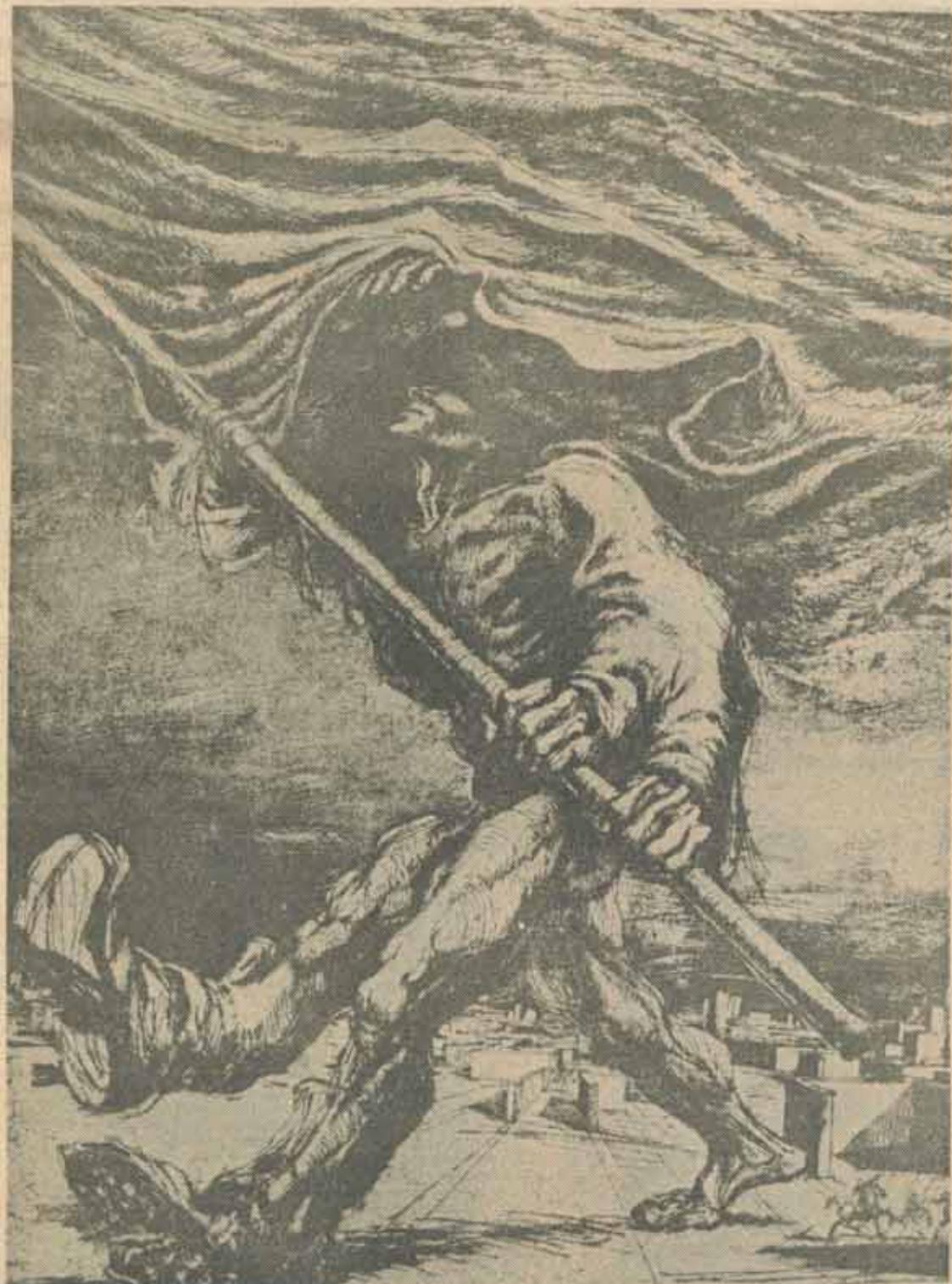

PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL I • NR. 30 • 10 AUGUST 1990

Desen de MARCEL CHIRNOAGA

*Omul este făcut
pentru a căuta adevărul,
iar nu pentru a-l poseda*

BLAISE PASCAL

DIN SUMAR:

- „Să credem și în miracole” – o converzare cu PAUL GOMA ● DAN OPRESCU – Populism devastator ● Un litigiu ireductibil : sprijinul internațional și arbitrajul puterii. Opinii semnate de GABRIEL ANDREESCU, IHOR LEMNIJ, DORU COSMA ● „Unde există iubire, există și foarte multă putere” – un interviu cu MARIAN MUNTEANU, realizat de ANDREEA PORA ● HENRI WALD – Iluzia misterului ● TEREN-TE ROBERT – SORIN VIERU – Citeva observații despre gîndirea politică ● ACCENTE. Semnează : PETRU CREȚIA, DAN PAVEL, IOAN MĂRCULESCU, BEDROS HORASANGIAN, SZÁSZ JÁNOS, IOSIF NAGHIU, ALINA MUNGIU ● ECOLOGIE. „Priorități în activitatea de protecție a mediului”. Semnează : Dr. ANGHE-LUȚA VADINEANU și Dr. DAN MANOLELI ● ADAM MICHLIK – Alegerea unei tradiții (fragment) ●

TIMPI MORȚI

Jocurile puterii au restrîns semnificația revendicărilor revoluției care a început în decembrie, la sfîrșit interesele personale și de clan. Te întristezi observînd acest peisaj politic din care ideile revoluției au fost uitate. Ce accentuară amărăciunea este că admirația cu care erau prețuită priviti a dispărut și ea. Într-o lume de conexiuni, totul începe de la respectul celorlați. Deopotrivă parteneri, concurenți sau adversari. Pentru a trata de la egal la egal. Disprietuiți, minimalizați, priviti cu neîncredere nu avem cum să fim egali în nimic. România s-a desprins numai pe sfot de trecutul ei recent. Alte tări din fostul bloc comunist au reușit procente mai transrite, sinteze din nou ultimii, așa cum ne-a lăsat regimul Ceaușescu. Si asta pentru că avem mulți morți. Într-un fenomen de asemenea amploare ca prăbușirea comunității, viteza de derulare a reformelor și schimbările este un factor esențial. Absența timpilor morți asigură inserarea cu pierderi mai puține în contemporaneitate. Comunismul a fost și continuu să fie o obolice a istoriei, a duratelor și a vieții. Un inghet, o anestezie. Clasa politică românească are proa multe amintiri. Într-un fel, nu face decât să reproducă reltelele dobindite sub dictatură. Adică : înfruntare – nu dialog, închidere – nu deschidere, intoleranță – nu toleranță. Stările care sosesc din vîcini indică o rapidă modificare a regimurilor post-totalitare. Evenimentele de la Sofia ne clasează printre figurantii întoarcerii în Europa, după ce acum nouă luni am fost protagoniști.

A nu tine pasul astăzi înseamnă a pierde ultima sănătate. Dacă altii se intorc la viață decât să arunce trecutul peste bord, noi continuăm să conviețuim cu ceea ce am urit mai mult. Supunerea, suspiciunea, resentimentul. Trecutul refuză să moară și nu întreprindem aproape nimic să-l alungăm. El continuă să-si facă similitudinea cu precădere la deținătorii puteri, dar nu este absent nici în interiorul opozitiei.

In afara unei gîndiri politice moderne, ne lipsește și conștiința orientului în care ne aflăm. Sintem că pe un teren vîran în care am dorit să facem ceva dar nu știm dacă este vorba de o casă, și cum am vrea să arate, și cine ar trebui să o folosească. Rămînem la acest vag : trebuie să facem ceva ! Ce anume ? Rămîne de văzut. De aceea inițiativile energice sunt amînate, schimbările absolut obligatorii în dezastrul în care se aflăm rămîn cu multe goale, uitate prin discursuri, declarări oficiale și conferințe de presă. Aceste amînări însă costă. Si așa am plătit cu un preț foarte greu putinul pe care l-am realizat pînă acum. Ne mișcăm mai incet decât oricare joră din estul Europei. Paradoxul acestei situații provine din faptul că bolșevismul a prins cel mai bine în joră care în 1945 era cea mai anticomunistă. Acest paradox, pentru a fi rezolvat, cere măsuri mai radicale decât pînă acum. Adică exact inversul a ceea ce s-a făcut. De aceea, tergiversările și exitarile clasei politice sint de neîntîles. Cui îi este frică de democrație ? In afara libertății nu există demnitate. Lipsit de onoare, de respectul celorlați nu pot să aspiri la un loc în lumea civilizată. Acest sentiment îl trăiesc mesagerii guvernului cînd dău numai de ușii inchise în străinătate. După sălbăticia dezlănțuită la Jumătatea lunii iunie, sint puține surse de a recupera în ochii opiniei publice ceea ce din imaginea de popor curajoas și curat. Si trebuie să se stie că în democrație, opinia publică determină deciziile cercurilor diplomatice și politice.

Partidul de guvernămînt nu este într-o situație ușoară. A luptat energetic și profesional pentru putere, uitind că prada nu este altceva decât un dezastru. Trebuie acum să preia această moștenire care este mai mult o povară. O economie care nu produce, un mecanism supravîntîrat și nepuținos. La aceste cauze obiective se adaugă propriile greșeli. Cea mai evidentă este înțîrzierea unor schimbări radicale în economie. Jumătățile de măsură, improvizările nu fac decât să impiedice startul.

Dacă pînă acum am trăit repetate crize politice, crize sociale se apropie cu repeziciune. Și, deocamdată, nu găsim nici un motiv de liniste. Trotuarele sunt ocupate ca acum un an de oameni care aşteaptă, lipiți de vitrine, un camion fantomă cu ceva. Străzile sunt de o murdărie de nedescris în orașe. Starea spațiilor de locuit este deplorabilă, iar lipsa acută de apartamente face ca zeci de mii de familii să locuiesc așa cum nimenei nu mai leculește azi în Europa. La ghise, funcționari plătiști se inviorează numai dacă li plătești, ei nu par să aibă nici o obligație față de cetățeni ; iar guvernul pare prea slab în fața propriei sale birocratii pentru a o aduce la ordine. Prețurile cresc amețitor și este numai începutul. Asistăm nepuținos și la acest nesfîrșit bilici public care ne scufundă cu fiecare zi într-o realitate situață glături de tot ceea ce se întâmplă azi de la Ural la Atlantic. Eliminarea timpilor morți din această strategie a eșecului se impune ca o necesitate. Este o vreme a urgențelor.

STELIAN TANASE

ECOLOGIE

PRIORITĂȚI ÎN ACTIVITATEA DE PROTECȚIE A MEDIULUI

La puțin timp după evenimentele din decembrie, protecția mediului a intrat în atenția diferitelor formațiuni politice (mișcări și partide ecologiste) și profesionale (asociații și societăți ecologice), iar guvernul a incercat, ceva mai tîrziu — să orienteze și să concretizeze această atenție prin influențarea și structurarea unui departament al mediului, prin promovarea de acțiuni, prin decizii de restrucțare și completare a legislației de profil, și mai ales printr-o deschidere a învățământului de toate gradele față de această problemă.

Dacă inițiativele de mai sus sunt în mare parte binevenite, modalitățile și căile de concretizare ale acestora sunt cu precădere necorespunzătoare. Limitând serios rezultatul sau orientând pe căi inchise.

Această ultimă afirmație poate fi susținută printr-o gamă largă de argumente din care însă voi selecta doar cîteva.

— Se menține vizionarea reductionistă asupra mediului, apă, solului, flora și fauna fiind supravegheteate din punct de vedere calitativ, încercându-se să se identifice sursele principale de poluare, respectiv diminuarea sau eliminarea acesteia. Dacă conceptual, se acceptă încă în domeniul protecției mediului, maniera care constă în urmărirea distincță a dinamicii „factorilor de mediu”, constatărea situațiilor critice din punct de vedere calitativ în dinamica fiecărui din factor și elaborarea unei măsuri locale de limitare a cauzelor și de reparare a efectelor.

— Opoziția nejustificată dar foarte răgăduitoare a majorității factorilor de decizie și execuție față de acțiunile de implementare a bazelor teoretice a ecologiei, de interpretare a modului ca o serie de structuri organizate, băcure din ele cu legității proprii de funcționare și, în consecință, neglijarea satisfacerii unei necesități stricte, anume asigurarea printr-o activitate de cercetare complexă a bazei de cunoștințe cu privire la modul de funcționare a structurilor ecologice de pe teritoriul țării noastre, ori la bazele productivității biologice ale acestora și a limitelor lor de suportabilitate în raport cu agresivitatea umană. În condițiile lipsei cronice a fundamentalului științific, studiile preumăturate oricarei investiții, care s-au prezentat sporadic sau care se prevăd cu obligativitate în viitor, vor conduce la soluții cu un pronuntat caracter întăritor, de vreme ce vor avea ca fundament multe presupuneri nerealiste.

— Aproape fără excepție se acceptă că singura criză a deteriorării modului de reprezentare fenomenul de poluare, neglijindu-se cel puțin alte 3-4 cauze majore cum ar fi: supraexploatarea resurselor; mariile lucrări de amenajare a teritoriului (în principal lucrările hidrotehnice de ampliere) care presupun transformarea integrală a unor sisteme ecologice; extinderea în spațiu a sistemelor ecologice simplificate și subordonate strict omului (suprafete agricole, bazine piscicole amenajate etc.) și respectiv restrîngerea diversității structurilor ecologice care funcționă în regim natural; transformarea brutală a structurii genetice a speciilor prin ameliorare și inginerie genetică.

Teama și în mare parte superficialitatea care s-au manifestat în ultimul timp au reprezentat cea mai mare predică în procesul care ar fi trebuit să ne scotă din starea precară în care ne aflăm.

Credem că pentru a depăși acest moment de criză, trebuie acordată o atenție deosebită înțelegerii corecte a complexității activității de protecție a mediului, diferențierii obiectivelor majore pe termen lung și scurt ale acestor activități și unei structuri care să garanteze, încă din fază diferențierii strategiei de dezvoltare, evitarea oricărui erori în alegerea căilor și mijloacelor de realizare a acestora.

In acest context, sunt de propus cîteva obiective măjore, imediate și de perspectivă, în domeniul protecției mediului :

1. Recunoașterea faptului că protecția mediului constituie problema fundamentală a dezvoltării echilibrate și durabile a societății românești. Pentru realizarea acestui obiectiv, trebuie să se acționeze concomitent în două planuri distincte :

1.1. Sinteză și valorificarea cunoștințelor existente despre resursele biologice (producția de cereale, plante tehnice, de masă lemnosă, de niste, carne etc), diversitatea și calitatea resurselor de materii prime (petrol, cărbune, minereu de fier etc), starea actuală și direcțile de evoluție ale diferitelor componente ale mediului (compoziția atmosferel, calitatea apei de suprafață și subterană, numărul de specii de pante și animale etc), cauzele destabilizării unor sisteme ecologice și posibilitățile de control ale acestora.

1.2. Analiza efectuată în maniera prezentată mai sus conduce în mod inevitabil la identificarea lacunelor existente în baza de cunoștințe și, în consecință, va determina diferențierarea și promovarea unor programe adecvate de cercetare care să eliminate aceste lacune.

2. Analiza aprofundată a modului actual de structurare și dimensionare a economiei și, în mod special, a industrii și agriculturii.

2.1. Identificarea și caracterizarea în detaliu a dezchiribrelor dintre ramurile industriale. Se evaluatează astfel

pe măsură, în care industria românească este în momentul de față disproporțională dimensionată (dezvoltarea excesivă a industriei chimice, a industriei metalurgice și siderurgice, a industriei cimentului, industriei mari consumatoare de energie și puternic poluante).

2.2. Evidențierea decalajului tehnologic pentru fiecare ramură industrială (acest lucru orientează asupra măsurilor care trebuie întreprinse pentru modernizarea industrii). Evidențierea decalajului în ceea ce privește tehnologiile auxiliare (tehnologii asociate celor de producție) prin care ar trebui să fie controlată situația produselor secundare din procesul de producție, eliminate în mod obisnuit în atmosferă sau în apele de suprafață și costiere.

2.3. Analiza trebuie să determine raportul actual dintre nivelul și calitatea resurselor, capacitatea unităților industriale și eficiența economică.

2.4. Evaluarea efectelor agricolurii intensive asupra potențialului productiv al solurilor și asupra calității produselor agricole. Se are în vedere faptul că utilizarea intensivă a lăcașurilor agrotehnice asociată cu irigație și fertilizarea terenurilor agricole, conduce în mod obisnuit la degradarea solului și la îmbogățirea pinzel freatică în azotă, foarte periculoșă (mai ales pentru sănătatea copiilor). De asemenea, utilizarea pe scară largă a herbicidelor și insecticidelor determină pe de o parte acumularea acestora în produsele agricole, iar pe de altă parte, afectează profund viața din sol, cu implicații serioase asupra potențialului productiv al acestuia. În consecință, trebuie să se determine în ce măsură practicile caracteristice agriculturii intensive conduce la deteriorarea solului. Avem în vedere faptul că sunt încă de acum suficiente date cu privire la procentul de 20 pînă la 30% din suprafața solurilor din estul Bărăganului, supraexploatați și sclerozati.

2.5. Evaluarea impactului produs de activitățile industriale și practicile agricole asupra stării mediului și implicit asupra stării de sănătate a populației umane.

Se intenționează că rezultatele acestor analize se vor orienta asupra modului în care activitățile din agricultură și industrie trebuie să fie organizate și dimensiunătă în viitor.

3. Cunoașterea nivelului resurselor de materii prime biologice și nebiologice de care dispune țara noastră, precum și potențialul energetic al acestora, trebuie să se urmărească restrucțarea și redimensionarea industriei și agriculturii în sensul eliminării dezechilibrelor și a neconcordanțelor dintre necesitățile de producție și resursele existente. De asemenea, cunoașterea

calajului în ceea ce privește tehnologiile de producție existente și cele prin care trebuie să se realizeze controlul emisiilor, se va actiona în sensul reducerii și eliminării acestui doar, prin transfer bine dozat de tehnologie, și respectiv, prin dezvoltarea unor tehnologii proprii.

În mod special, prin transferul de tehnologie trebuie să se urmărească limitarea foarte severă a emisiilor de pulberi sedimentabile, de gaze (în special oxizi de azot, sulf și carbon), a emisiilor de metale grele sau compuși chimici organici și anorganici și integrarea noastră în efortul general al tuturor statelor lumii de a reduce nivelul noxelor pînă la limita stabilită prin consens internațional. De exemplu : emisia de oxizi de sulf și azot să fie redusă în anul 1992 pînă la nivelul anului 1980 iar pînă în anul 1995 pînă la un nivel reprezentând 80% din nivelul anului 1980.

4. Avind în vedere starea actuală a mediului în România, procesul avansat de simplificare a diversității formelor de viață și a heterogenității condițiilor de mediu, trebuie să se acționeze în sensul extinderii suprafațelor zonelor protejate de la nivelul actual de 1,5 pînă la 5% din suprafața teritorială țării într-un interval de maxim 2-3 ani. Aceste zone vor îndeplini în primul rînd funcție de conservare a diversității vieții și a condițiilor de mediu, precum și o importantă funcție științifică (cercetările care se desfășoară în aceste zone în care echilibrul ecologic nu este perturbat asigură dezvoltarea cunoașterii proceselor productivității biologice și a stabilității mediului și, în consecință, vor fundamenta o strategie de dezvoltare durabilă economico-socială în aceste zone și în zone similare.

În acest context, insistăm încă de acum pentru acordarea statutului de rezervă a biosferei Delta Dunării și integrarea sa în rețea internațională a rezervațiilor biosferei.

De asemenea, promovăm ideea înființării unui parc natural de granită în sud-vestul țării, în colaborare cu Iugoslavia.

Am insistat în primele luni ale acestui an pentru acordarea statutului de zone protejate unui număr de 21 de ari de pe teritoriul țării noastre și, desigur, vom susține pentru ca altor zone caracteristice de pe teritoriul țării noastre să li se întocmească fundamentele științifice pentru a fi trecute în rețea zonele protejate.

5. Analiza aprofundată a stării actuale în plan structural și funcțional a așezărilor rurale și urbane. Punctua în evidență a decalajului dintre modul de structurare și dimensionare a vieții economico-sociale și posibilitățile de satisfacere a necesităților energetice și de bunuri materiale (resurse alimentare, bunuri de uz casnic, îmbrăcăminte, apă potabilă, apă menajeră, căldură și iluminat etc.) și non-materiale (o viață culturală și spirituală corespunzătoare, în concordanță cu aspirațiile populației) este de mare acuitate.

O atenție deosebită trebuie să se acorde implicațiilor pe care le-a avut acest decalaj asupra relațiilor interumane și asupra stării de sănătate a populației (o frecvență ridicată a actelor anti-sociale, o frecvență alarmantă de ridicată a copiilor țării înțeleptuali, morbiditate foarte ridicată în rîndul copiilor, datorită subnutriției și condițiilor precare de igienă, precum și mortalitatea ridicată la vîrstele avansate datorită altă subnutriție și boala de Parkinson).

Rezultatul unei astfel de analize va fi utilizat ca bază pentru un program complex ce va vize : pe de o parte, eliminarea sau cel puțin limitarea decalajelor existente și respectiv a implicațiilor lor, folosindu-se în special experiența mondială în acest domeniu, iar pe de altă parte, dezvoltarea unor cercetări de ecologie umană proprii. O atenție deosebită trebuie să se acorde în următoarea vîrstă, zonelor verzi, spațiilor destinate activității sportive și pentru locuri de lojă etc., asigurarea resurselor de apă de calitate, a energiei pentru iluminat, activități casnice, înălțare etc., diferențieră unor elemente de structură care să permită dezvoltarea unei activități culturale și spirituale corespunzătoare celui mai înalt grad de civilizație.

6. Dezvoltarea unui sistem educational echilibrat în domeniul ecologiei și protecției mediului, sistem care să asigure fiecărui cetățean constanța poziției sale și a societății în mediu, accesul tuturor factorilor de decizie pe linie economică și politică la baza științifică, din acest domeniu și formarea specialistilor în ecologie, cunoștințe profesionale necesare dezvoltării cunoașterii modului de structurare și funcționare a sistemelor ecologice.

7. Analiza efectelor ecologice ne termen lung a marilor lucrări de amenajare și în special a celor de baraj și regularizare a cursurilor de apă, și a celor de imbunătățiri funciare. O asemenea analiză asociată cu utilizarea experienței mondiale trebuie să conducă la diferențierea unei strategii în acest domeniu, care să evite efectele ecologice derulate într-un termen lung și la distanță. În acest sens, trebuie să subliniem faptul că barajul Dunării pe cursul său superior și mijlociu a modificat în mod considerabil debitul solid (cantitatea de suspensie în apă) și, în consecință, a îndus modificări profunde în dinamica morfometricală avan-Deltel, și a litoralului românesc al Mării Negre. Spălarea insulei Salina și a cordoanelui litoral de la sud de brațul St. Gheorghe, precum și a plajelor de la Mamaia și Constanța, constituie unul dintre procesele cele mai rapide pentru a căuta limitare și stanare sint necesare lucrări de consolidare și, respectiv, mari investiții suplimentare.

8. Diferențierea unor structuri proprii, eficiente, prin care să ne recordăm la efortul întregii comunități științifice internaționale, îndreptat în sensul cunoașterii proceselor ecologice, a supravegherii evoluției mediului și a controlului procesului de deteriorare a acestuia la nivel local, regional și global. Aceste structuri trebuie să asigure valorificarea celei mai prețioase resurse — inteligenta umană — în scopul de a diagnostică, progrănoa și preîmpărțima orice evoluții care pot conduce la deteriorarea mediului.

Dr. ANGHELUTĂ VADINEANU
Dr. DAN MANOLEI

Desen de MARCEL CHIRNOAGĂ

POPULISM DEVASTATOR

DAN OPRESCU

Populismul este acel curent din teoria și practica politică ce ar dori să rezolve toate problemele prin apelul la „voiția poporului”; el s-a intemeiat, în principiu, pe convingerile obiceură că poporul are anumite instințe și reacții care sunt de la sine cele mai bune într-o situație istorică dată. În concepția populistă, omul politic nu are decât să descopere și apoi să urmărește aceste linii de forță, care îl vor confira atât o orientare cu neputință de combatut, cât și o autoritate pe măsură.

In secolul al XIX-lea, a existat un puternic curent

populist în Rusia, narodnicismul, o formă a mișcării

socialiste, ce s-a afirmat îndeosebi după 1870; în pre-

zent, mi se pare că ideologia populistă (climatul doar

retorică respectivă) face ravagii în America Latină și

în unele țări din Europa de Est, printre care și

România.

Cel dintâi semn de recunoaștere al populismului, în

varianta sa „țirzie”, de sfârșit de secol XX, este nega-

rea existenței (sau posibilității) pluralismului de intere-

se: dacă s-ar rezuma doar la astăzi, populismul

nu s-ar dozea cu nimic de fascism (cu care adesea se confundă), mai ales în medierea jurnalistică. În plan politic, tendința sistemelor populiste este spre unipartiștiști; pretextul pentru instaurarea hegemoniei unui singur „partid” (se vor prefera denumirile ca „mișcare”, „front” etc., spre a marca distanțarea făță de democrație „tradicională”), va fi acela că multipartiștismul duce la învățuirea nației, la risipirea energiilor sale într-o luptă politică fratricidă, precum și — nu în ultimul rând — „evidență” că în lumea contemporană forma partinică de desfășurare a confruntărilor politice se fi deplasat de istorie (aici, iatăși, populismul este frate bun cu fascismul, dar și cu alte orientări, cum ar fi tehnocratismul). Unipartiștismul poate fi unul doar efectiv sau de-a deosebită stipulat prin lege. Desigur, dintr-o perspectivă populistă orice contestație apără drept „patologică” (ceea ce justifică măsurile „chirurgicale” de extirpare a aza-ziselor tumorii sociale, curățirea — prin măsuri de forță — a poporului de acele elemente care refuză să fie act de „voiția populară”); gama reprezentării este relativ largă și depinde de specificul opoziției — în orice caz, se merge de la suprimarea fizică a liderilor la extirparea lor „voluntară” și, în final, de inspirație străină, cel mai adesea imperialistă (S.U.A. sau U.R.S.S., după caz); de asemenea, întotdeauna opozitia internă e considerată drept o simptomă prelungire a vecinilor, care au calitatea de a fi revizionisti, rovansari etc., punind în pericol granițele (în principiu, cunțile) ale nației.

Invegnitatea în tiga populista, regimurile autoritar-birocratice practice pe scară largă mesianismul, susținând, aproape fără excepție, că scopul lor e de a salva patria de la autodistrugere; fiind că problema de salvare națională, operațiunile chirurgicale nu se pot reduce la extirparea „tumorilor”, ci au în vedere și organele bolnave, corupte sau vicioase. Din principiu, se vor lua măsuri represive împotriva minorităților (politice, naționale, religioase etc.), dar societatea civilă (sau embrionul ei) devine înamicul numărului unu al statului (dar statul pretinde că exprimă tocmai voia poporului...), și invers. Opoziația este constrinsă, pentru a se manifesta, să adopte tactici insurecționiste, singure în măsură să contrabalanceze terorismul de stat; de zeci, primejdia adaptării de către partea cea mai activă și intransigentă a opoziției a metodelor conspirative, uneori și a guerilăi urbane. Cu alte cuvinte, închiderea sistemului în sine duce, pînă la urmă, la economică secundăria (la noi abia sub forma așa-numitei bigniști), violențe de stradă, terorism, razboi civil etc. Pentru o societate în tranziție de la dictatură la democrație, populismul este devastator, el îndeplinind un rol negativ atât pentru reală democratizare, cât și pentru eventuala consolidare a democratiei; specific populismului este că el vrea democratizare prin metode autoritare, de obicei valorizând în mod nefast imaginea (întotdeauna cu mare priză la un electorat quasi-analfabet din punct de vedere politic) a liderului charismatic, a „despăgubitorului luminal”.

O posibilă deviză politică a populismului post-electoral ar fi „Căstigătorul îs tot!”, iar minoritățile (în primul rînd politice, dar și toate celelalte) trebuie să dispare de pe scenă; se ajunge, astfel, la o situație pe care să numi-o de „canibalism politic”, caracterizată prin eliminarea (sau încercarea de eliminare) a tuturor acelor care critica sau doar îndrăznește să cîrteze că împotriva majorității (decă, a statului).

In România, la 29 mai, alegerile au fost cîștigate de o coaliție sui generis între oligarhi (i.e. vechea nomenklatura de partid, la care se adaugă structurile Securității, inclusiv reteaua de informatori) și oamenii cel mai nevoiași (țărani și muncitorii care se tem de schimbare, dar care s-au arătat sensibili la discursul populist și la imaginea liderului charismatic pe care să-i strădui să le ofere Ion Iliescu); și dinții au oferit avantajul organizării, celiștili numărul. Deoarece atât structurile fostului partid comunist și ale Securității, și și marea majoritate a muncitorilor și țărănilor nu pot fi interesate în schimbări majore, economice și politice, ei au reprezentat (și mai reprezintă încă) un amenințare conservator; iar F.S.N. a cîștigat alegerile promițând neschimbare. Pe de o parte, fostă nomenklatura de partid a cîpărat asigurările că și va menține unele dintre privilegiile (dar și promisiunile de privilegiu noi), iar aparatul de Securitate a să-văzut pus la adăpost de represalii populare, ce ar fi urmat dacă activitatea acestor organe și structuri ar fi fost făcută publică; atât liberalizarea economică, cit și democratizarea politică ar fi fost fatale acestor oligarhi, precum și clienților lor, asă că — după primul moment de derulă, de la sfîrșitul lui decembrie 1989 — această forță redusabilă, singura capabilă să asigure avantajul organizării, a puș în slujba noilor guvernenți. La rîndul lor, muncitorii industriali (care s-au născut, cel mai mult dintre ei, în mediul rural, și au încă proaspăt în minte imaginea mizeriei „multilaterale” de acolo) lucrează de obicei, în mările combinate ale fostei „economii sociale” și, fiind practice semi-calificate, sunt în cel mai înalt grad interesați în supraviețuirea acestor dinozauri (totalamente ineficienți din punct de vedere economic). Aceșii muncitori primesc, de regulă, un salariu extrem de coborât (circa 2.500—3.000 lei/jună,

are loc prin trecerea de la stadiul industrial la cel postindustrial de dezvoltare socio-economică, el de la cel industrial la cel preindustrial, printre care se poate fi calificată drept retrogradă sau „nostalgică”. La nivelul propagandei oficiale vor fi, ca atare, promovate modele păsunist-idiliice, de felul „Micul fierbinte și plinii”.

Populismul, în ciuda retoricii sale unitariste, atrage după sine segmentarea și atomizarea societății, dar apariția sa este puțină favorizată de un anumit grad de segmentare și atomizare socială, caracteristic oricărui sistem dictatorial (iar aici ne putem mindri cu o serioasă experiență românească); statul joacă, în această situație, un rol esențial — și nefast, ar trebui adăugat. Centrul de interes se vor multiplică, prin centrifugare: sindicatele, armata, biserică, partidele politice, asociațiile studențești și, acolo unde este cazul, cercurile industriale și financiare vor avea o puternică tendință spre autonomie (aceasta spre deosebire de fascismul clasic sau de stalinism), însă într-un sens pur corporatist, de „breslă”; interesele lor limitate, corporative, nu pot fi impuse întregului societății deoarece încearcă să-și dobândească învariabilă rolul de instantă supremă. Fiecare grupare corporativă va încerca să exercite preșumă asupra statului, pentru că aceasta să reprezinte și să apere interesele parțiale puse în joc; de aceea, orice contestație, indiferent de forma ei (scrișoare deschisă, grevă, demonstrație de stradă etc.) se adresează sefului statului, care trebuie să rezolve totul, adică să medieze, să implice, să tranzeze și să-m.d. între felurile și contradicțiile interese corporative.

Că soluție de asanare a economiei, populismul nu poate propune decât întărirea disciplinelor muncii, pe care nu o vede realizată decât prin următoarele două soluții: a) integrarea economiei naționale în jocul forțelor economice mondiale (care este, prin excedentă, o economie de piață, caracterizată prin concurență acerbă, necesitatea unor produse de calitate etc.), iar această integrare înseamnă mai întîi restrucțuirea economiei naționale pe criterii de rationalizare și eficiență; b) controlul asupra muncitorilor, îndeosebi prin intermediul unor sindicate corporativizate, subordonate statului și actionând sub deviza „Muncă. Ordine și Disciplină”.

E posibil ca, la nivelul retoretelii (poate și al bunelor intenții) cineva prim-ministru populist să se înțeleagă notele discursului liberal-tehnicocratic, dar realitatea le va deznaști cu regularitate (în asemenea cazuri, Ceausescu dădea vina pe confundarea internațională, care este însă nu-l îsa, trecuțoare, și decă e nevoie de mobilizarea forțelor întregii națiuni pentru a asigura viitorul de urmă al patriei etc.). Patru mi se par să fie imperativul unui program populist (cu nuante tehnocratice și social-democratice), unele venind în contradicție cu altele și, în general, facind un asemenea proiect imposibil de realizat:

1) încadrarea economiei naționale în plată mondială; aceasta înseamnă axarea pe producția de export, dar și asemenea tentativa e sortită azi execuției, inclusiv practic toate ţările dintr-o program protectioniste, inclusiv ţările aparținând celor trei zone economico-tehnologice fundamentale: S.U.A., Japonia și Plata Comună.

2) privatizarea sectorului public; aici, lipsa capitalului interne se conjugă cu lipsa de interes a capitaliștilor străini de a fi investiti în ţară cel puțin nesigur din punct de vedere social și politic; de asemenea, orice privatizare vine în contradicție cu interesele birocratice (ale fostei și/sau actualei aza-zise nomenklaturi), pentru care numai un sector public hipercentralizat și hipercentralizat constituie garanție fundamentală a menținerii privilegiilor, reprezentată însă „condiția ontologică” a existenței unei clase de „baroni”, „boieri” etc.

3) neutralizarea revendicărilor „fundamentaliste” ale claselor muncitoare, prin controlul exercitat de către stat asupra sindicatelor; sindicatelor însă permanente tendință de a face preșumă asupra statului, pentru că aceasta să le reprezinte interesele corporatiste (exemplul clasic a devenit Polonia între 1981—1989); de aceea, și de așteptă să se încerce dezarticularea muncitorilor și sindicatelor prin intermediul terorii de stat, precum și prin amenințarea cu rigorile economiei de plată (ceea ce contrazice flagrant primele două puncte de mai sus).

4) controlarea ratei inflației, prin înghețarea salarilor și a prețurilor; aceasta vine în contradicție cu neexistența fragmentării posibilei opoziții muncitorilor, care, la rîndul ei, impune acordarea unor importante gratificații cel puțin acelor categorii fără de sprijinul căror guvernări ar fi în pericol să piardă puterea (punctul României, exemplul ce va deveni clasic este cel al mineriilor); guvernele slabă sint însă nevoite să cedeze practic oricărora revendicări venite din partea unor grupuri sociale mai consistente (din nou, cazul tîrlei și cel al Poloniei de dinaintea de august 1989), ceea ce duce cu necesitate la o inflație galopantă.

In rezumat, populismul este devastator pentru societatea care îl cede prădă deoarece:

— în plan economic și social nu face decât să amine accidentele; întîrziind veritabilele restructurări economice, el favorizează pe termen scurt birocracia, dar condamnă țara la inapoiere.

— întrizie regenerarea societății civile.

— deoarece nu este posibilă mintuirea colectivă, ci doar salvarea individuală, duce la atomizarea societății, fiecare devenind dusmanul personal al celorlalți și al tuturor, deopotrivă.

— practicind confuzionismul și demagogia, împotriva populismului nu se poate lupta cu mijloacele tradiționale de luptă politică dintr-o democrație sau dintr-o dictatură; aceasta poate însă favoriza apariția insurrecționismului, a violenței publice și — la limită — poate duce la libanizarea situației din acela țară.

— determină hemoragia de cadre înalt specializate și de tineri spre țără mai stabilă, în care jangzele de afirmare personală sint rezonabile.

— în plan politic, blochează orice proces de reală democratizare, cîci sistemele autoritar-birocratice de factură populistă sunt capabile să obțină, în alegeri relativ libere, majorități electorale confortabile.

ACENTE

Petru Cretia

• Un sentiment uitat

Tot mai puțină dintre noi și tot mai rar ne este rușine. Cât mai timă minte dogoarea care ne înrogătește obrazul cind ni se face rușine? Ne scăpă însăși definiția rușinii și locul ei în lumea sufleului și în lumea oamenilor.

Rușinea în sine, nu remășaresc, nu regrătuș analitic că ai făcut sau nu ceva care nu trebuia să facă sau spus. Să nu rușinea de cineva ammune, de un altul, el rușinea intranzisă și nemilocită de un act, de o conduită, de o viață, de tine însuți, de tot ce n-ai să făci și să nu îl ca să nu-ți fie rușine. Designur, extensia în suflare și rușinii variază după acte, după natura lor, după durata lor, după cuprinderile și după cupinsul lor. Să după consecință. Sunt rușini care ouăfici și corectează, altele care distrug relația ta cu tine și cu lumea. Altele care doar te otrăvesc sau te blochează.

Totul depinde de cît de viu și de activ este în tine sentimentul cînvîntării și al cîstelor și, în ultimă analiză, de rangul demnității tale și al onoarei tale. Rușinea pe care esti în stare să o resimți, calitatea și funcția ei, sunt direct proporționale cu calitatea în morală și cu idealitățile de care esti în stare.

Si apoi nu e în Iosif Naghiu rușinea retrospectivă, aceea care îți înfățișează, ca formă intimă și sănătoasă a sensibilității, acelie înde făcută, tineră pe care ai avut-o în cenușă în care îl se face rușine. În suflare bine născută capacitatea de a-ți dezmemăti în felul acesta organic și anume reflex fantele cîntărită și asociată cu rușinea prospectivă, profiacită și inhibitoare. Alături de rușinea că există, corelativă, și rușinea să-

Doamne, cît ne-a lăsat în acești ani din veac. Am devenit conștienți de rîul ne rare și l-am făcut minciuna, falsul, măslinul, abuzul negru și negrul alb. Trebuie să-l aduceam, în judecata demorei noile, chiar un fenomen supraordionat și determinant, nerăsușină, acest flagel devenit endemic care ne-a blântit în lungii ani ai înjorării noastre. Nimeni nu spune să nu-ștăcește tot omul de bine și de spouă lui, dar nu cu acest preț. Cum ne pitări mai bine cum vedem mai clar că ceea ce a definit și definește global și esențial celebra morală a lumii noastre este nerăsușinarea ca principiu de abolire a orice-orișor serușor. Încolțește subit și arătătorul suflătorilor noastre, printre mulțime și într-o sfîntă ora, rușinea de ce am căzut și de ce am fost, rușinea de noi și de urmării noastre, și de trăi eforturi din vîrbo și răsfările nației noastre să-ștăcește în secură vreme ca un groaznic vis.

ACENTE

Iosif Naghiu

• Complexul Iuda

Cind Iuda l-a trădat pe Mintitorul pentru cei trăzeci de arginții bănuiesc că nu a avut remușcări, complexul trădării venind mult mai tirziu. Dar odină spăruș – cu rare excepții – nu a mai părăsit omenirea, devenind un exemplu nefast, intrînd în legenda, în mitosul popular, ca o pește gronă și rușinii, amplificat de religie, de apărătorii moralei și gestul trădării a căpătat în spatiu și timp o semnificație care a ajutat omenirea să-și facă o viață mai cinsită, mai democratică. (Dacă putem accepta că o societate se poate dezvolta și pe complexe.) Chiar și în perioadele cele mai crunte – și istoria a avut destule – mitul negativ al trădării, gestul său funest, a fost socotit ca un semn al degradării depline, al ierarhiei totale din om și am putea spune că grație acestui complex, promovat de mai toate societățile bazate pe creștinism, lumea s-a format, și-a format noile legi având ca punct de plecare poruncile biblice.

A trebuit să vină secolul 20, secolul re-

voluției comuniste, pentru ca, odină cu elucubrația forțată a tuturor precentelor creștinești, complexul Iuda să fie ignorat, anihilat, demolat și, omul, printre gojogizare tortionară, să devină din nou denunțătorul propriului semen. Spun gojogizare tortionară, gindindu-mă la faptul bine cîntat de ideologii ierarhilor comuniști, că pe omul mlesorat, ridiculizat în propria conștiință, redus doar la instinctul de conservare, îl părăsește pînă și rușinea fapelor celor mai reprobabilă. Un cîstul sumbru, care a adus Visădușii Ilieșilor și Iosif Vissarionovicilor aproape un secol de teroare și securitate în care singură bătrînă a rămas marxism-leninismul și unica lege trădarea. O trădare a spropisului ridicată la rang de credință de stat, o trădare care a cîpărat prin decret investitura „bînelui social”.

• Să pună totuși o întrebare: Dacă faptul trădării în numele unei puteri te poate scuti de complexul culpeal? În încărcarea normelor elementare clasice, de convietuire, poate fi eludată prin-țăcere complice sau o cîntăcire săracă de oicopă sau sau de dosar? Desigur că nu. Într-o țară civilizată, puterea nu poate fi discrețională iar binomul trădător-beneficiar al trădării este amănat de societate, în asemenea cazuri complexul Iuda, mitul bibilei și vinovăției dovedindu-se uneori mai puternice decât justiția. Un astfel de complex de vinovăție națională, deliberații asumate, a stat la baza renegării statului german de după război, un astfel de complex a existat și la americanii (complexul Vietnam), un astfel de complex (militarist) a reluat din cenușă infringerii economice japoneze.

• Noi din păcate nu trebuie să scorzmănum printr-un trecut după un asemenea punct de pornire. E deosebit, noi nu sună ocupanți teritoriilor vecine, nu am agresat nici un popor, nici o altă zonă geografică, dar ne-am sedepătățit între noi, ne-am agresat fizic și verbal vecinii de casă, de pallier, de stradă, sau de oraș și nu doar prin violență distinsă a privirii caragialești peste gardul vecinului. Avene de ales între a continua felul acesta de viață inoculat de vecchia ideologie sau de a opta pentru un altul, prin recunoașterea deschisă a abstergerii de la regula biblică. Deosebie chiar și înaintea necesității istorice imediate există oceptul hubrilor și respectării apropelui, biblia fiind un veșmăne corectiv al istoriei și nu invers, chiar dacă preoții noștri întreză chiar și azi să susțină adăvărul acesta elementar...

• Sunt unul din acei creștini fără credință întru alt Dumnezeu decât cel biblic și cred că El, Domnul, ne sfătuiește nu din cîr cîr din Biblie, aşa cum cred că locul omului nu este deasupra, ci în legea morala din el, îată de ce sună convingerea că sănătatea unui popor provine nu numai din respectarea și apărarea pământului pe care trăiește, ci și din respectarea și lubrificarea apropelui.

• Si tu în timpul dictaturii comuniste tu toti am făcut parte (mai mult sau mai puțin) din acel neșvîrșit și senin lant al detinutului autorizat. Participând, unde slături de ceilalți, dacă nu chiar la înghesușina Chină de Taină a comunismului, măcar la măruntele noastre locuri de muncă, la cafenea, la cozi și nu în cele din urmă la sedințele de partid și producție la acelă „vinzări” unde trădătorul era totdeauna pregătit să „demaste”, să „dezavuzeze”, să condamne pe cineva. Si care trădător după ce își făcea aza-zisa datorie obștească, făcea pe usă slături de tine, surind multumit și spunând: „Trebuie să o facă cineva și pe asta, altfel sedința se complică, se prelungesc și noi mai avem — nu-i să — și alte griji pe acasă, avem o familie, soție, copii...” Iar tu te întrebă — în gînd binecîntele — „Oare din cauza astăi Biblie a avut grija că Iuda să nu ai sănătate, să nu ai sănătate copil?...” Pentru ca să rămână un simplu Iuda, vindut pe argumenti, fără nici un fel de urmă, fără nici o posibilitate de apărare, de scuză, de justificare a trădării apropelui?... Si care nu tot din cauza astăi trădătorul modern al zilelor noastre, cu familiile, cu soție, copii, nu mai are nici o rușine, deci nici complexul lui Iuda?... Pentru că el face tot ceea ce face dacă nu în numele cauzelor, atunci pentru vîltoitor copiilor săi, pentru fericește familiile sale?...”

• In ultimă instanță ce este un complex?... Să zicem că un complex este o lemnă, o culpa, o teamă de culpă, de care vrei să te debarcăzi, să te despăgădui, să te deveti tu însuți, mai mult în vinovat, mai suscăpibil de perfecționare. Deci să-ți pună spune că – printre altele – complexul lui Iuda, rușinea de a nu deveni trădător, turnător, este un stimulator de virtută... Este puțin într-o țară în care, însprijinit de decentă, de moral, calomnia, trădarea au devenit valori ale unei ideologii vicioase? Si care au creat o psihoză cu caracter social, în care degetul arbitraților-delatorii sărătă drumul și omul pe care trebuie să-l zdrobească bîtele inconștientei?...

• O țară din care complexul Iuda, sentimentul de culpă a fost extirpat și în care oamenii pot sărăca către oricine strigând: „Astă este student! Astă este un om, arestașă-l, lovită-l, omoră-l!” este o

țară fără credință și fără Dumnezeu. Există și alte complexe tragicе, deprințante în lume, dar, înainte de orice, accusă trebuie să-și regăsească complexul acut al rușinii. Atțel, în țară astă, oamenii nu să-și mai poată numi oameni în adeverință înțelești al cuvintului și ar fi preferați eu stuporii și milă chiar și de vecinii cel mai apropiat care se vor feri să le calcă tinda caselor, socotind-o un loc blestemat.

ACENTE

Dan Pavel

• Socialismul lui Mandela

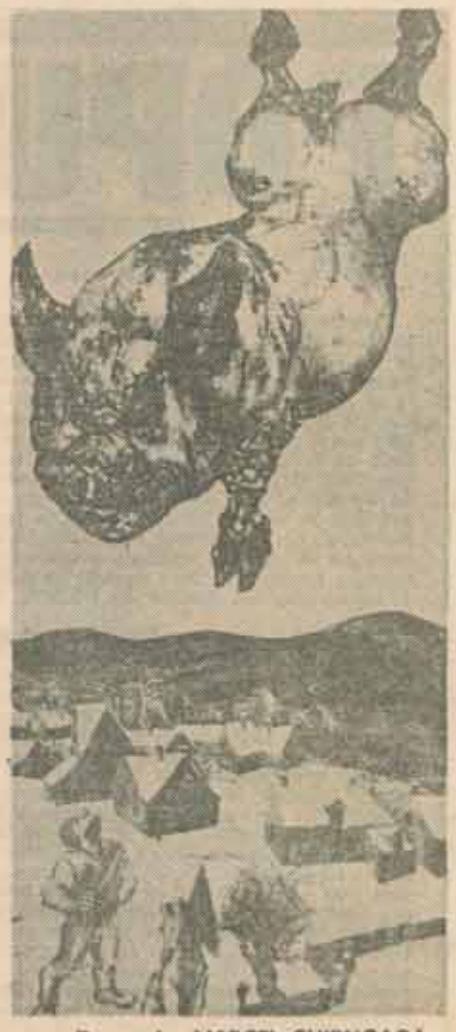
Revista The Spectator a publicat un articol de fond, intitulat A man, not an icon, despre vizita lui Nelson Mandela în Statele Unite și Marea Britanie. „În cîndu admirabilor calități ale lui mister Mandela — demnitatea sa personală, lipsa de ranchină după multă ani de inchisoare — în mod clar el nu este un lider politic de o mare stătură”, scrie autorul articoului.

Rezervelor britanicilor au fost provocate de mai multe declarări ale lui Mandela: el vede în ocoreașa totalitară a Cubaiei Castro doar libertate și dreptate și nu se disociază de colonelul Gaddafi; el a declarat onorabil să apară pe aceeași platformă cu extremiștii portoricani care au impuscat cinci congresmeni americani, după care s-a pronosticat pentru converberi între guvernul britanic și Armata Republicii Irlandeze; el nu și-a exprimat niciodată regretul față de româncile soției sale privind eliberarea Africăi de Sud prin mijloace cum ar fi udarea oamenilor cu petrol și expunerea lor armelor. „De parte de a fi un om al pacii, el începe să arate a om care crede că orice nedreptate justifică orice violență”, notează comentatorul. Ceea ce a surprins în mod și mai neplăcut a fost „gădirea economică” a lui Mandela, dovedind „confuzie și ignoranță îndărătină”. Într-un interviu acordat unei publicații germane, el „a spovădit fericit despre șansa africanei spre socialism”. Care căle? se întrebă ziaristul englez: cea a lui Sékou Touré, ori a lui Nguenue care și-au redus populațiaților respective la jumătate în cîțiva ani? cea a lui Kaunda, care a golit pentru decenii magazinele de măncare și alte bunuri, în timp ce îndelilația familiei a președintelui a acumulat a mensei avere? cea a lui Nyerere, care prin socializarea satelor a dus în pragul unei catastrofe economice, evitând doar miliardele de dolari ale ajutorului scandinav?

Declarația lui Mandela că masele africane nu vor să aibă nimic de-a face cu capitalismul a nedumerit. Comentariul prestigioselor reviste londoneze relevă că el nu a fost făcut nici prin consultarea miselor, care nu și-au manifestat vreo retinere în consumul ceea ce capitalismul produce, nici altor grupuri politice. Pe de altă parte, într-un alt interviu acordat unui american, Mandela nu a izbutit să vadă importanța discuțiilor cu rivalul său, Buthelezi, ceea ce nu constituie un început de bun augur pentru democrația multipartinică sau care se spune că organizația să aștepte.

Pentru cititorul român este uimitor poate să constată că entuziasmul care a însorit „vizitele de lucru” ale lui Mandela de o parte și de alta a Atlanticului nu a fost unanim. Deferiorarea pe plan mondial a imaginii liderilor populari „de stînga” nu este fectul „contrapropagandei imperialiste”, ci al evoluțiilor din Europa de Est, care au demonstrat că ideologia socialistă conduce către totalitarism. În mod învertibil! Semnificativa rezervelor exprimate de o publicație independentă din lumea liberă față de simbolul misericordii antisemitice trebuie cîntată în aceea că, oricără de mult să-și luptă împotriva rușinii, lupta pentru drepturile omului nu se poate purta cu jumătății de măsură.

Iar noi suntem în cînd mai dureros decît orice-orișor serușor. În cînd „vizitele de lucru” ale lui Mandela de o parte și de alta a Atlanticului – cu ocazia misiei în Europa sau America Latină, în Asia sau în Africa – sunt în cînduia de oarecare oameni înțelești care îndrăznește să-și dezvăluie Domne forește, identitatea – sper să nu se cunoaștem înțelești din cadrul Ministerului Justiției – este vorba de multi-invocați, mult-asteptăți proiect al Legii Presei, ar fi fost de datocia mea să scriu despre acesta. Am tot amintit să-și chiar acum o fac cu mare gresală și lipsă de chef. A discută despre Legă Presei în condițiile actuale ale raportului de forțe pe scenă politică este o naivitate. Nu contează cum va arăta Legă Presei, dacă ea ar fi una penitru toti, dacă ziaristii și publicațile de orice culoare să-și regăsească egali în drepturi și obligații în fața ei. Cînd vreme există un Cod Penal prin care calomnia, defâmarea și pedepse de o Lege Specială Atotrezolvătoare nici nu ar mai fi, de altfel, necesară. Dar cînd vreme președintele o cere, liderii opozitiei parla-

Desen de MARCEL CHIRNOAGA

ACENTE

Alina Mungiu

• Vom fi toti egali în fața Legii Presei?

De mai mult de o lună de zile, adică de la data cînd am luat cunoștință ca să-și dezvăluie Domne forește, identitatea – sper să nu se cunoaștem înțelești din cadrul Ministerului Justiției – este vorba de multi-invocați, mult-asteptăți proiect al Legii Presei, ar fi fost de datocia mea să scriu despre acesta. Am tot amintit să-și chiar acum o fac cu mare gresală și lipsă de chef. A discută despre Legă Presei în condițiile actuale ale raportului de forțe pe scenă politică este o naivitate. Nu contează cum va arăta Legă Presei, dacă ea ar fi una penitru toti, dacă ziaristii și publicațile de orice culoare să-și regăsească egali în drepturi și obligații în fața ei. Cînd vreme există un Cod Penal prin care calomnia, defâmarea și pedepse de o Lege Specială Atotrezolvătoare nici nu ar mai fi, de altfel, necesară. Dar cînd vreme președintele o cere, liderii opozitiei parla-

mentare o doresc, iar guvernul pofteste la ea; nu este altă scăpare decit să se facă una. Își cunosc Ministerul Justiției și confectionat niște paragrafe și subparagrafe, n-avem ce face, trebuie să scriem despre ele. Desi, cind unuia arunca o piatră în bală, a intra după ea nu-i coa mai indicată soluție.

Dintru inceput trebuie spus că cel mai bun lucru cu privință ar fi să uităm de proiectul cu pîrcina. Acesta e inaceptabil, ca formă și conținut. Ma le-neg să arunc asupra întregului Minister al Justiției răspunderea unui asemenea proiect de lege, document confuz, plin de repetiții, scăpari și exprimări abrente atât din punct de vedere literar cît și juridic. Dacă nu trebuie un orocet, să scriem altu-i. Corectarea de către Societatea Ziaristilor a acestei compozitii ar fi ceva similar cu adăugarea de proteze unui copil amputat de membru: zâu, mai bine ar fi să facem altu-i decit să corectăm o infirmitate inițială.

Trecind peste faptul că se garantează solemn libertatea pressei și dreptul liber de editare (aceea ce între timp s-a adorbat pînă și în U.R.S.S.), proiectul este îngrijorător. „Stai să-l vedei pe cel al Audio-vizualului, că acesta e și mai groaznic”, se spune la Societate și constată cu tristețe că ziaristul român îar a ajuns la mîna cuiva care distribuie interdicții, iar el nu poate face nimic. Sînt prevăzute niște amenzi, se fac trimiteri la Codul Penal (dar pentru aceasta nu era nevoie de o lege separată), ca, spre final, să se tească o construcție ulmitoare și periculosă.

Sunt intervale tendințele totalitare, fas-

(mai are vreun rost să mă întreb ce-ar fi trebuit să se întâmple cu numerele din 16 iunie ale gazetelor Adevarul, Libertatea, Tineretul Liber, care s-ar fi putut cheama „Vocea minerilor” la fel de bine căci dădeau de bune toate fantezelile unor minti înapoiate — xeroxuri pe post de magini de fabricat banii, droguri, s.a.m.d. — și redactorii de la Adevarul n-au, ca minești, scusa ignoranței și a naivității, ci și — tineti-vă bine — comentariile false. Doamne! Aștept orice judecăt din tara aceasta să-mi explice ce este acela comentariu fals. Din două une : ori proiectul a fost redactat pe baza vreunei legi a cenzurii de către o secretară cu zece clase în vreme ce cel însărcinat cu treaba asta se afla prin week-end, ori puterea este hotărâta ca să termine cu libertatea presei eu orice pret (orică text poate fi închindat ca și comentariu fals — chiar dacă, logic, cele două cuvinte nu pot fi apropriate), și atunci este puterea totalitară care își curăță terenul iar discuțiile cu ea sunt doar o sperdere de vreme și un cîstig de timp pentru ea.

Legea presei trebuie să fie simplă și scurtă. Calomnia și defâlmarea fiind pedepsite prin Codul Penal, iar anumite zise abundind într-adevăr în false informații, trebuie pedepsită stirea falsă — atât. În ce priveste pe autorul (autorii?) menționatului proiect, și-au ratat sansa. Propunem Ministerului Justiției fie să-l trimitemă la reciclare într-o țară civilizată, cu o presă liberă, fie, întrucât aceasta ar fi spionaj sau recompensă, să-i concedeze pur și simplu. A susțit vremea că și comiziții să-și caute de lucru.

Este însă legea de înțeles că libertatea presei nu poate fi — în nici un caz — absolută. Ea este limitată — prin lege — pentru a nu fi transformată într-un mijloc de defăimare, de injuri și calomnii, împunindu-se respectarea decentiei publice. De asemenea, ea nu trebuie să admine propagarea ideilor ce tind să lovescă strucția democratică a societății.

nol, căci fără asentimentul și contribuția noastră materială - își da duhul, exact în măsură în care se abate de la drepturile și interesele noastre legitime. Menținerea ei este de a fi constructivă, nu demolatoare.

F. S. N-am spus nimic nou și nici tot ce se poate încă spune. N-am făcut decât să înmânunchez cîteva din cele deja spuse.

ACENTE

Bedros Horasangian

• Jocul
de-a vacanță

Au trecut deja două luni de la alegerile din 20 mai. Electoratul și-a exprimat opțiunile și s-a înstalat, precum vară în drepturile ei. Împreună cu tot pachetul de incertitudini și conflicte latente ne rezolvate. Greul este abia la început, chestiunile de fond se pun pe tapetul acimilității de perspectivă, consecințele se

ROLUL PRESEI

Ioan Mărculescu

• Efectul quadraților asupra cărămizii

Nu-mi propun să expun un proiect de lege, ci încerc să scoț în relief unele principii din care apreciez că trebule să-și tragă seva viitoarea lege a presei și pe care trebule să-și structureze prevederile.

Intreaga Declarație a drepturilor omului, discutată și adoptată de Adunarea constituțională din Franța între 18 și 27 august 1789. Declarație care a servit ca preambul Constituției franceze din 1791, se poate rezuma în primul său articol: „Oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi”.

Liberitatea individuală constă, potrivit articolelor 4 și 5 din Declarație, în a putea face tot ce nu este interzis de lege și de a nu putea fi constrins să fac ceea ce legea nu impune. Diferitele libertăți individuale sunt diverse puteri de care individul se poate bucura în virtutea libertății sale fundamentale, naturale, imprescribibile și sfinte. Aceste puteri sunt, prin ele însăcă, fragmentare, pentru că devin obiecte variabile sau limitate, că libertatea de a munci, libertatea de asocieri, a constituției, a proprietății, a pre-
săzuiturilor.

Ocupindu-ne de presă, se impune să subliniem libertatea ei, ca unul din drepturile de atunci socială, altăori de libertăți constăinței și a cultelor, libertatea învățămintului, libertatea reuniunilor. Libertatea presei a făcut, de asemenea, obiectul Declarației menționată mai sus, în articolele 10 și 11, precizându-se: Nimeni nu trebuie să fie îngrijorat pentru opiniiile sale, atât timp cît prin manifestarea lor nu tulbură ordinea publică stabilită prin lege — Libera comunicare a gândurilor și opiniorilor este unul din drepturile cele mai prețioase ale omului. Ori- ce cetățean poate deci să vorbească, să scrie, să tipărească în mod liber, fără a putea fi tras la răspundere decii atunel cind abuzează de această libertate în cărurile determinante de lege.

Liberitatea pressei constă în posibilitatea de a ne manifesta publice gîndurile și opinile sub toate formele: prin gral, prin scris sau împriimate, prin carte, prin jurnale și reviste, prin radio și televiziune, prin orice alte mijloace audiovizuale etc. Presa periodică — în special — este cea mai importantă, deoarece ea este nu numai un mijloc de informare, dar și un mod de elaborare a opiniei publice și — în plus — este un puternic scut de protecție pentru ansamblul libertăților civice, prin publicitatea pe care o dă abuzurilor și prin campania pe care o face pentru obținerea reformelor.

cafele — sorbind dintr-o ceasă cu cafea — că poți înjura chiar guvernul, liber și nemultumit fiind de vreodată hotărârea acestuia. Foarte recent, tot la televizor, domnul Mircea Dinescu ne spunea — în treacăt — că a primit foarte multe scrisori în care era luate la răst pentru afirmația să vizind posibilitatea de a înjura guvernul. Este evident că cei ce l-au admonestat — în scris — că și, probabil, foarte mulți alții ce nu l-au scris au apreciat că a înjura guvernul înseamnă a profera expresii triviale, specifice unei categorii de oameni — din pacate — de loc neglijabilă. Concluzia este că limbajul folosit în presă, trebuie să fie nu numai pe înțelos, dar și lipsit de termeni sau expresii ce pot fi gresit înțelese.

2. De schimb de opinii. El generează și stimulează opinia publică, protejează — cum am mai spus — ansamblul libertăților civice, la poziție împotriva abuzurilor de orice fel și constituie un mijloc de evidențiere a reformelor necesare.

Este de subliniat că profesionalismul, specialitatea într-un domeniu sau altul al vieții sociale, trebuie să stea la baza opiniilor — nu dilettantismul sau chiar ignoranța — cum se mal întimplă, — care-l scopul schimbului de opinii? Desigur — interesul general. Puterea executivă (Guvernul) și puterea legislativă (parlamentul) au — datorită opiniei publice — exponată și prin presă — ghidul necesar înăndeplinirii funcției lor. Nici o măsură — nici un act normativ important nu pot fi adoptate în afara polului opiniei publice.

3. De educație. Educația nu se face numai în primii ani de viață, nu numai în școală, ci și — în tot timpul vieții — în societate, privită în ansamblul ei. Deci și prin presă, care nu are dreptul nici să ne înveje și nici să ne perfectioneze în tot ce este dezaprobat. Chiar și flăcările din limbajul nostru pot fi corectate prin lectura presei. Conduita civică poate și trebuie să fie și ea obiect de urmărit, de realizat. Tot ce este negativ trebuie combătut, după cum tot ce este moral trebuie propagat și accentuat.

ZENZIBA

Rolul cenzurii trebuie lăsat pe seama opiniei publice. Bunul sănătății morale și interesele generale ale societății sănătății, de lingă prevederile legii penale, singurul cenzor al credinței noastre — inclusiv al presei — că și ea este a noastră. — presa — este de fapt întreprindere de

ACENTE

Szász János

• Context sau pretext?

Am aflat din articolul d-lui C. Niclaescu („Studii și evoluții noi”, nr. 2, august ac.) că eu colaborez la un săptămânal (editat de GDS) care „...în realitate, reprezintă virful de lance al reacțiunii politice în societatea românească și care este, în realitate, principalul factor de blocare a progresului tării, de menținere a ei în mormântul economic și în tensiunile sociale mostenite de la trecutul totalitar”. Nu mi s-a părut niciun acum că m-am răsat de fapt, aşa cum susține autorul articolului, la extrema dreapta.

Hotărât lucru, avem o presă în care se produce, pare-se dincolo de infinit, escajadară invectivelor, a etichetărilor și infierărilor. Eroarea revistei „22” este, zic eu, că s-a lăsat contaminată de acest stil, în loc să-și păstreze eleganța scrierii și a jurnalismului elevat și civilizat chiar și, sau în primul rând, în execuția partiturii polemice. În rest, nu există alt criteriu, decât cel al adevărului, chiar dacă percutantul să nu se va dovedi bie et nuse. Remarc, însă, că de data aceasta invinuirile aduse GDS-ului și revistei sunt capitale. Intr-atât de grave, incât, conform noii legi a preselor (proiect), (Capitolul VI, art. 39, alineatul d), revista ar trebui să fie amendată. Sigur, nimănii nu reclamă aşa ceva.

Element nou în sirul etichetărilor crutiale este cel referitor la luările de poziții ale Grupului în ce privește colaborarea economică a statelor dezvoltate cu România, în strinsă legătură cu descrierea, comentariile și aprecierile facute în ce privește evenimentele din 13–15 iunie ac. Personal nu pot să fiu de acord cu pozițiile de influență negativistă a străinătății, cu toate că greu îmi închipu că președintele Statelor Unite ar lua hotărîri de pe urma consultării articolelor mele. Dar oricum, ideea de a perpetua mizeria, sanctionind milioane și milioane de oameni ce n-au nimic de-a face cu greselile din virful piramidei, mi se pare a fi nedemocratică. Dar nu și antistară, antinațională etc. Dar... Se ivese oare și o astfel de invinuire? Din pacate.

Articolul amintit vestește revista

„22” din cauza prezentării catastrofiste a evenimentelor din 14–15 iunie. Să concludă: „Numai într-un asemenea context, numai în climatul unor asemenea tentative de izolare politică, morală și economică au putut apărea acțiuni ale celor care unelește impotriva integrității teritoriale a României”. Cum vine de se leagă, nu prea pricepe. Ca argument. Adică niste declarări chiar din gura unor persoane importante în Ungaria, totuși rupte din context, sau ale unor articole așa cum este într-o revistă de mîna a găsea, se consideră a fi unelește impotriva integrității teritoriale a României? Toste astea la 2 august ac., atunci cînd la 28 iulie zilele noastre consemnată, unele pe prima pagină: „Converzierile româno-ungare s-au soldat cu rezultate fructuoase”. De altfel, tot în ziua de 28 iulie, azi a publicat următoarea stire: „Declarațiile președintelui interimar al Ungariei, Árpád Göncz, potrivit cărora drumul României spre democrație trece prin Ungaria, nu au fost prea ferice. Acesta, a subliniat Gyula Horn, președintele Partidului Socialist Ungar și președinte al Comisiei Parlamentare pentru problemele internaționale, nu contribuie nici la soluționarea problemelor naționale, nici la îmbunătățirea relațiilor dintre cele două țări.” Sistem de acord cu domnulăsa! Oricum, după cinci zile de la semnarea celor 23+13 propunerile de colaborare româno-maghiară, respectiv declarația d-lui Horn, unelește impotriva integrității noastre teritoriale rămîn neclinite pe ordinea zilei.

„Sperioarea Budapeseta” a fost una

din ideile fixe ale „genialului teoretician, personalitatea politică de talie mondială” care a reapărut și în penultimul său discurs. Ea revine încă din ianuarie, diversificată, în coloanele presei, și-și continuă drumul pînă astăzi (evident nu în toate publicații). Unii gazetari sau unele gazete fac legături directe între Budapesta și atitudinea minorității maghiare din România, mergînd pînă la a declară că Uniunea Democrată a Maghiarilor din România este condusă de la Budapesta... Scuze, acest mic atâtat la minimele maniere politice spartine unul de altul, și a fost rostit sub cupola parlamentului.

Îstă un „context” care intră-deosebită dă de gîndit.

ERATĂ

• Dintr-o mai mult decît regăsescă eroare, în decursul procesului de elaborare am comis o greșeală precedent în istoria scrisă a revistei noastre: am atribuit paternitatea articolului „Logica democrației și logica majorității” (nr. 29/3 august 1990) domnului Andrei Pippidi. Autorul îndreptățit să fie semnat se numește Dan Timotin. Cerem scuze ambilor stimabili autori, cit și stimătorilor noștri editori.

DIALOG DESPRE SFÎRȘITUL ISTORIEI

„Sfîrșitul istoriei” — așa se intitula un articol care a făcut vîtră, articol purtînd semnătura lui Francis Fukuyama, test director adjunct al directorului serviciului de planificare politică din cadrul Departamentului de stat al S.U.A. „Moskovskie Novosti” a pus deja în discuție unele aspecte ale concepției lui F. Fukuyama (în numărul 2 din acest an); potrivit acestuia, istoria să se încheie odată cu victoria reputată de democratismul liberal asupra comunismului. Astăzi revenim la această lemnă. Politologul sovietic Konstantin Pleșakov discută cu Francis Fukuyama,

(nota redacției sovietice)

umei toată lumea, înfăptuind o transformare similară celei care se produce acum în Polonia sau în Ungaria. În ce privește prima variantă, eu împărțesc tuturor teamă. Pe de altă parte, aş dori să observ că democratizarea se dezvoltă pe fondul unei spontaneități care, din pacate, se poate exprima în violență. Ea nu poate fi produsul unor decrete emise de sus, de către conducerea superioară; democratia reclamă din partea forțelor sociale, Joe, spirit activ. Cred că tocmai la acestă coastă asistăm acum în republikele unionale. Într-o anumită măsură, procesul este inevitabil; a început însă și caracteriza drept un proces ne-gativ ar fi o eroare.

Însă, după părere mea, mal probabil rămîne ai doilea scenariu. Sunt cîină ani de când în Occident se tot prezice scenariul violentei, dar, pînă acum, acesta nu s-a realizat; mă încurajeză faptul că, desigur, nu se suporă deloc între el, conservator și liberali au reușit totuși să elaboreze regulile unui modus vivendi, ceea ce este deosebit de important.

• K.P. Să vorbim acum despre „sfîrșitul istoriei” într-un context mai larg. Eu consider că, de la începutul secolului trecut, a început să se dezvolte pe scară globală fenomenul pe care, pentru mine însumi, l-am numit „dezintegarea lumii”. Cîndva unită, lumea se dezagregă astăzi, în constanță omogenizare, în atom. Lucrul este deosebit de vizibil în țările dezvoltate. În pofta situației economice și politice benefice, oamenii n-au ajuns să fie fericiți. El au ajuns la punctul pe care dumneavoastră îl numiți „sfîrșitul istoriei”, iar acum întrebă: și mai departe? — Înțreb, aşadar: și mai departe?

• • F.F. Problema pe care și-ai pus-o este foarte importantă pentru noi, cel care trăim în condiții unei democrații liberale stabilă. Problema este serioasă; și ființă umană se poate mulțumi cu posesiunea unei avuții materiale, îi ajunge oare sentimentul de satisfacție și garantarea securității sale fizice? Viața, aşa cum știm, presupune o anumită autodefinire, un răspuns la solicitări. Tineretul și-

„Cei doi”

Fotografie de HUGUES DE WURSTEMBERGER, laureat al Premiului NIEPCE pe anul 1990

merican și european are deocamdată un singur tip de răspuns: să facă bani, să reușească în afaceri. O asemenea viață este bogată din punct de vedere material, dar nu și spiritual. Democrația liberală nu cere cîtățenilor ei decât respectarea unui număr restrîns de reguli. Pe de altă parte, în societatea liberală fiecare este liber să urmărească scopurile pe care și le propune, întrucât această societate nu exclude posibilitatea desăvîrșirii omului și a dezvoltării individualităților excepțional de dotație.

• K.P. Putem accepta că liberalismul este sfîrșitul istoriei în sens politic. Numai că nu poate fi exclusă apariția unei civilizații bazate pe alte principii decât cele de astăzi, o civilizație presupunând totală reevaluare a valorilor și preluarea mostenirii tuturor doctrinelor religioase universale.

• • F.F. De bună seamă, această este posibil, deși o anumită circumstanță va încremeni merul societății contemporane în direcția menționată: lumenii democratilor liberale evolute a luptat împotriva în urma unei lupte îndelungate și grele impotriva religiei. Dezvoltarea economiei contemporane nu poate avea loc în condițiile domniei sociale a normelor și valorilor religioase, dat fiind că aceste norme și valori intră în contradicție cu finalitatea economică. După părere mea, societatea construită pe fundamente religioase se va ciocni de dificultăți, atunci cînd va încerca să fie la nivel contemporan sub raport economic. Exemplul lui Khomeini în Iran este grăitor.

• K.P. Eu sunt orientalist și îmi dau seama că valorile societăților orientale se dozează

radical de valorile occidentale. Triumful liberalismului apus din impinge pe al doilea plan aceste valori. Dar nu să-și reapeze forta și să își influențeze efectiv modul occidental de gîndire?

• • F.F. Este posibil. Dintre toate alternativele la liberalismul contemporan, alternativa cea mai puternică este dominanța modelului asiatic, adică ceea ce noi vedem în Japonia, Coreea de Sud, Singapore. Ea presupune imbinarea liberalismului economic cu conducerea de tip autoritar, cu recunoașterea țărănimii și a ordinii. Spre deosebire de comunism, aceste societăți au obținut reușite foarte mari în domeniul economic;

or oamenii respectă sistemele sociale care se bucură de succes în economie.

• K.P. În țara noastră, mulți persoane — printre care și persoane din mediu intelectual — nu ar admite că liberalismul occidental reprezintă apogeul dezvoltării politice a societății. Ce le-ăți răspunde?

• • F.F. Presupun că vă referiți la cei ce se consideră socialisti sau social-democrați. Dar eu aplic o definiție foarte largă a democrației liberale, care înglobenă majoritatea formelor de social-democrație, ca de pildă aceea scandinavă sau vest-germană. Putem considera că o țară spartîne democrație liberă atât timp cît ea își menține statul său de normele democratice, adică față de sistemul cu mai multe partide și cu alegeri libere, libertatea cuvințului, libertatea de credință, libertatea întrunirilor. La rîndul ei, social-democrația subscrive la aceste norme. Dacă mă declar în dezacord cu opinile unor oameni, acestia sunt adeptii păstrării unei forme autoritare de guvernare, de dragul egalității sociale. Într-înălția istorie a secolului duăzeci demonstrează că aceasta este o eroare teribilă, întrucât o astfel de putere tinde să abuzeze la infinit, pe plan economic și politic, și întrucât ea contravine creșterii unei economii de tip occidental, adică servind proprietășii generale.

• K.P. O ultimă întrebare: care sunt preocupările dumneavoastră actuale?

• • F.F. Scriu o carte consecrată sfîrșitului istoriei, intitulată „Sfîrșitul istoriei și ultimul om”. Expresia „ultimul om” trimite la Nietzsche. Înțelegem să termin cartea pînă la sfîrșitul acestui an și sper că ea va fi publicată cîndva în limba rusă.

„Moskovskie Novosti”, nr. 27, din 8 iulie 1990

Traducere de SORIN VIERU

Fotografie de OVIDIU BOGDAN

COMUNICAT

In memoria mortirului LIVIU BABEŞ — care și-a suflat sacrificiul suprem, dindu-și foc în Poiana Brașov, în 2 martie 1989, în semn de protest împotriva terorii dezloșuite în Brașov după 15 Noiembrie 1987 — revista „ASTRA” a instituit Premiul LIVIU BABEŞ pentru militanți pentru libertate, valorile democrației și demnității umane.

Primul laureat — pe anul 1990, al acestui premiu este MARIAN MUÑTEANU — alegere core, omagind pe laureat, dă sens în același timp sacrificiului celui al cărui nume este inscris pe acest premiu.

VASILE GOGEA
Redactor șef adj. al revistei „ASTRA”

Unde există iubire,...

UN INTERVIU CU MARIAN MUNTEANU

Unul om bolnav și spul de obicei „Arăji bine”. Sau unuia pe care nu l-a văzut de mult timp „Ești neșimbăt”. Cind am intrat în casă, am vrut să spun acest lucru lui Marian Munteanu. Trebuie să spun același lucru lui. Ultima oară – 12 iunie, balconul Universității. O imagine cu care ne obișnuisem. Devenin simbol. Dar n-am putut să i-o spun atunci. Era inconjurat de ziaristi, reportoare, aparate de filmat. Apoi am depășit prima impresie. I-am privit degetele în timp ce să masa frunțea. Tremurau ușor. Glasul urca și coboră obosit.

● SIMTEAM CĂ SINT CĂUTAT

– Dormeam pe o salter improvizată, în Clubul Universității, dar cred că stătoare acestea, am mai povestit... În momentele de cumpănă îl se derulează un film, era ca un fel de hârtie. Tg. Mures, februarie, Liban, bătăi... Au năvăliri înaintru cu bîte în mîini, erau pitecantropii. Simteam că sunt căutat. M-am gîndit că poate s-a terminat și atunci să apuc să spun și rugăciune. Prima bîte am luat-o în cap, au început să lovescă sălbătice, strigind, urind, injurind, am primit o lovitură mai puternică și mi-am pierdut cunoștința. Strigau chestile alea care aparțină prin presă, săi care, cu vîndutul și campărătul tării, dolarii, droguile. Un singur lucru bun îmi aduce aminte, un om cu casă albă, care parecă încercă să mă protejeze. „Astă e al meu, Lăsăt-1”, a spus și m-a legat de mîini, scoțindu-mă afară. Mi sfiam într-o cumpănă, era ceva vîzor, ca un tablou suprarealist. Mi-am spus: „Astă este moarte. Trebuie să mor”. Tin minte mîrosul specific și vîrmularia ală din jurul meu. Apoi am ajuns la Urgență, unde s-a fost limanul. M-au lovit și acolo niste femei, în timp ce mă sfiam pe targ, mău lovite peste față și peste râni. Mi-a fost tare rușine pentru ele.

Cîteva secunde plutește tăcerea, căci numai tăcerea poate acoperi într-un fel goleciunea acelor momente. Privesc în jur. Biblioteca plină de cărți, camerele de bloc înghesuite în care au crescut ei patru copii ai familiei Munteanu, privirea îngrijorată și totuși bucurioasă a Claudiului (soția lui Marian).

● UN GRUP DE VEGHE

– Acum, nuă variantă că minerii n-au fost cheiați, că au venit din spirit civic. Oricum se pare că jocurile sătăcute Am înțeles că a fost un scenariu, dar astă are mai putină importanță, mă întreb cine se ascunde în spatele lui. Greselile au fost atât de mari încât mi-e greu să cred că nu fost date niste dispozitii de sus, nimeni nu avea interesul să se întâmple ce să întâmple. Mi-e greu să cred altceva, pentru că astă înseamnă incompetență politică. Un rol mare în viitorul societății noastre civile îl va avea mișcarea studențească, cu care trebuie inițiat un dialog de la început, dar nici acum nu este tardiv. Eu am simțit această mișcare ca pe o posibilă coloană vertebrală a societății civile, și ceea ce am făcut noi, pe linia astă a inscripție. Un grup social de veghe. Noi avem avantajul că am beneficiat de o structură organizatorică, cea universitară, pentru că la noi în ţară problema este organizarea, după 45 de ani în care orice formă de organizare era imposibilă. Studenții susțin democrația reală, dincolo de partizanat politic și pentru mine astă a fost ideea călăuzitoare. Noi nu ne opunem programului nici unui partid politic, ci doar acestor stări de lucruri, unor anumite practici, blocajului informațional, unei anumite strategii a minciunilor, și ne-am opus indiferent de numele partidelui și al persoanelor implicate.

● LA MÂGURELE LI S-A SPUS CĂ SINT MORT

– Aceste lucru le-am afirmat de nenumărate ori din balconul Universității, poate eu o voce ceva mai vibrantă, îl spun și mă gîndesc la căt trebuie să fie de obosit, nu atât fizic, doar psihologic și ochii încercă să arătă că a trecut prin multe momente de suferință, că mai ales acest oboselă sufeștească, acea imensă dezamăgire din primele momente.

– Toate acestea și încă multe altele, îndemnările la non-violență, la o atitudine civilizată, care la un moment dat am avut senzația că se întorce, împotriva mea. Accuzații care mi se aduc sătăcute: apologia infracțiunii și instigare la violență, pătrunderea în sediile unor instituții guvernamentale și ulterior la adresa buclor moravri și a liniștilor publice. Cazul meu a fost preluat de abia cu o săptămână în urmă de Procuratura Militară. Am simțit că încep să am de-a face cu legge, că dinși vor să aflu adevarul.

– Ti s-au prezentat probe care să sustină aceste acuzații? Era vorba la un moment dat despre niste casete filmate pe care apără...

– Cind am auzit de acele casete a fost prima oară cind am răsunat în închisoare, pentru că pur și simplu eu nu fusese în curtea Poliției. Trecusem pe stradă, pe Calca Victoriei, împreună cu sute, cu mii de oameni. Doar trecusem!

Probleme constau în eventuale interpretări ale cuvințelor mele sau marturii minciinoase. Au fost marturii care său dovedită și date în anumite condiții la Măgurele, presupun că săi care au fost condiții la Măgurele. El bine, acolo său dat anumite declarări. Au fost unii care să spun că au fost bătuți. Ne-am confruntat. Altora li s-a spus că sunt mort, și atunci...

Chestiunea s-a concentrat mai ales pe interpretarea celor rostită de mine pe 13 de la balcon. Îmi repro-

sau că nu le-am spus „Plecăți din piață!”. Era copilărește. Lumea oricărui nu m-ar fi ascultat. Eu am înțeles să linistești spiritul, să izolezi un grup desul de mare de oameni absolut pasnic, de alții, care nu știau cine erau, și atunci când cît nu am dovezit, nu pot face alte afirmații. Discuția a durat cîteva ore și pînă la urmă au ajuns și dinși la aceeași concluzie.

● AM PUS RÂUL ÎNAINTE

● – Cum ai fost tratat în închisoare?

– Bine, nu pot să mă pling, dar eu eram în Spitalul penitențiarului. E o mare diferență, nu sunt cîte trei rînduri de paturi suprapuse ca în celele, dar grădini sunt peste tot. Unde am „locuit” eu erau numai săpte paturi. La început am fost singur, apoi a-măfost adus un deținut. Erau bine. Ne întrebam mereu cînd o să ne mai întînă aici. Aveam în cameră și un mic „grup sanitar”, adică o chivetă și o toaletă turcească pe gaura căreia ieșea mereu sobolanii. Circulau nestingeri. Erau cel mai liber din acolo. Sunt totuși niste condiții îngrozitoare în închisoare. Si acolo săi tot oameni, dar oamenii care își înrăuță. (Pentru că trebule să faci un efort sănătate ca să nu te înrăuți.)

● – Din discuțiile sporadice cu mama ta, am înțeles că ai traversat cîteva momente de teamă, nu chiar pentru tine, ei mai ales pentru securitatea familiei tale.

– Am pus râul înainte. În primul rînd nu stiam nimic la început. Or, astă era cumplit, puteam să-mi imaginez orice. Putem să-mi imaginez, de exemplu, o nouă incursiune a minerilor cu urmări catastrofale. Scenariile care se derulau în creierul meu zdruținat de lovitură nu erau dintre cele mai roze. Starea de izolare, totuși, a contribuit la o depresiune îngrozitoare. Apoi, cind am început să mai aflu cîte ceva, lucrurile au intrat în normal.

● – Care erori e să sint motivele politice ale eliberării tale, căci dincolo de nevinovăție există și niste cauze politice, amplificate de manifestările din ultimul timp, de valul de solidaritate care s-a revărsat asupra ta.

● – Eu încrez că înregistrarele această eliberare ca un pas pe linia separării puterilor în stări. S-au făcut destule afirmații în legătură cu mine, chiar la nivel foarte înalt și într-o anumită presă am fost calomniat, devenind astfel în ochii mulor oameni un criminal înrăuțit. Asemenea flux de informații postează denatura obiectivității unui om politic, dar într-un stat de drept, justiția trebuie să înțeală seama numai de probă.

● UN SIMBOL

● – În urma arestării tale, mai mulți ca oricând, au devenit un simbol, nu numai al studenților, ci chiar al întregii opoziții, care și-a scris rîndurile în Juridicii „Marian Munteanu”.

● – Nu cred că este vorba de opoziție în sens politic. Eu nu am acționat în sens politic, ci în sens civic.

● – Mulți văd în tine un viitor lider al tinerelor generații.

● – Le-am recomandat să fie mai critici, poate nu sunt potrivit pentru astă ceva. Activitatea mea publică se va menține în limitele suținării societății civile. De pe acest drum nu am de gînd să mă abțin. Politica în sensul restrinții al partizanatului nu am de gînd să fac, cel puțin în acest moment nu-mi pun problema. Sunt legat de mișcarea studențească, sunt student, doar dacă va mai fi nevoie de mine în continuare voi acționa în cadrul mișcării studențești. Mai departe, nu știu ce va fi. Există un Congres Studențesc, va fi nevoie de o mai bună organizare, o punere în acord a organizațiilor studențești.

● O IDEE SUBVERSIVĂ

● – Se discută de o unificare a tuturor organizațiilor studențești?

● – Ideea aceasta nu-mi place, e chiar subversivă. Organizațiile studențești sunt diverse, există niste puncte comune și pe acele puncte comune se poate constitui o unitate. Dar cu o foarte largă autonomie, cu o mare libertate de acțiune, pentru că în final acesta se păstrează caracterul viații al mișcării studențești. Fiecare facultate, institut, are propria sa viață, propriul său zbucium intelectual.

● – MA gîndeam, poate, la o unitate de acțiune după modelul universitar bulgar.

● – Din cîte am aflat, o unitate de acțiune există și chiar a unei părți destul de mari. Desigur, diferă condițiile dintr-un oraș în altul, de exemplu, colegii din Iași au o viață mult mai grea. Sper că tensiunile existente în societate se vor linși, am chiar impresia că s-a depășit momentul de maximă agresivitate. Poate se va ajunge în sfîrșit la acel dialog sălăt de amintă.

● UNDE EXISTĂ IUBIRE, EXISTĂ SI FOARTE MULTĂ PUTERE

● – Ce se va înlimpta cu ceilalii arestați, nevinovății, și care va fi poziția studenților în această problemă?

● – Colegi mei au dat azi un comunicat prin care s-a decis că o vreme Liga să fie mai retrăsă, pentru a nu da naștere unor interpretări tendențioase. Nu doresc nimeni să facă din faptul că am fost pus în libertate un motiv de a se organiza demonstrații de victorie. Nici ne vom menține poziția în favoarea eliberării tuturor nevinovăților, pentru că n-are importanță cum îl cheamă pe cel închis, el este un om. Trebuie să menținem această poziție de solidaritate cu oamenii aflați în suferință. Eu cel puțin am simțit extraordinar de mulți oameni care mău simținuți, nu în mod special pe mine, ci pe noi toți, cel puțin în închisorile și care simțim nevinovății. Au susținut ideea unei justiții, a unei corectitudini și actului justiciar. Am simțit foarte multă lăudă revărsată asupra mea, asupra noastră, a tuturor, și unde există iubire există și foarte multă putere.

● – Care erori e să va fi viitorul Pielei Universității?

● – Cel puțin pentru o vreme ar trebui să fim autenți, foarte autenți cu orice fel de acțiune de acest gen, pentru că astă, se poate ajunge la provocări, la lucruri pe care nu le poți controla. Nu stiu cine vine acolo, cine se infiltră, după aceea individul dispără și alții pătmesc. Pieța Universității, păsind proporții, pentru noi, cel puțin, care am fost acolo atât vreme, este un fel de Cimpie a Libertății. Ea este invincibilă, este cova ce nu mai poate fi înălțat, un spațiu care trăiește prin el însuși, un loc cu totul special unde trebuie căscat cu grijă.

● SUFERINȚA ESTE O CALE DE CUNOAȘTERE

Mama lui Marian intră în cameră cu o față încreșătoare și ne spune îngrijorată și putin autoritară, că orice mamă: „N-a mîncat nimic de cind a ieșit din închisoare. Marian, trebuie să mănești! Uite ce slab ești”. Să bruse toți începem să ridem, cumva fericiți. Claudia îmi soțește înșă „Cred că are dureri mai mari decât spune”. Intotdeauna și îl surprinde și grimăzi de durere cind se aşază, în fotoliu.

– Ce să-i fac, glumește Marian, plină se mai aşază și orice astă. Săptămânilor de închisoare cintăresc mulți ani de viață. Întelegeri atât de multe lucruri. Suferința este o cale de cunoaștere. Întotdeauna a fost.

București 4 august 1990

Pagina realizată de ANDREEA PORA

CONFERINȚĂ DE PRESĂ

„Fiecare om politic, cind face o afirmație, o face pe propria sa răspundere, în fața constinației sale și a întregii lări.”

Aula Facultății de Drept. Nu stiu dacă eliberării lui Marian Munteanu este o victorie a aderătorilor, dar în tot cazul este o mare bucurie.

„Oare cătă lume poate înțelege ce sunte un om aflat în închisoare, atunci cind ajunge la el, pe căi mai mult sau mai puțin onoște, un ziar sau o revistă în care niste oameni își asumă riscul de a rosti adeverul?”, întrebă Marian Munteanu în cîndințul de deschidere, mulțumind presei independenței.

In continuare discuțiile s-au axat pe problema atitudinii de perspectivă a studenților și asupra poziției pe care se vor plasa ei în privința celor arestați. Înăîndinții anteriori arestații sale, Marian Munteanu relevă rolul esențial pe care îl joacă mișcarea studențească în societatea civilă, dorința ei de a stabili un dialog cu puterea, acest lucru fiind în interesul întregii societăți românești. În privința arestaților, speranța este că Justiția să fie imparțială și toti cei nevinovați să fie eliberați. „Nu mă consider, și nu mă pot considera în libertate atunci când un singur om nevinovat este închis.”

Inchiderea care revine obsedant este dacă Marian Munteanu va deveni mai mult decât un lider al mișcării studențești, acum, cind asupra sa planează pericolul unei condamnări de pesă doi ani. „Tara astă a suferit o condamnare de 45 de ani, oamenii au fost condamnați la ceva mai rău decât închisoare. Atât vreme cînd constinația mea este închisă și stiu că nu am făcut nimic împotriva legilor și eticii omenesti, îmi este indiferent la cînd am voi fi condamnat”: deci din răspunsurile pe care le-a dat în cîndințul de deschidere, nevoia acela de a se apartăni mișcării studențești, nevoia acela de a deveni un lider a societății, să se rezinte în cîndința problemei „Rolul dumneavoastră, i-s-a spus, poate fi mai mare ca lider al opozitiei decât ca organizator al mișcării studențești”. Cind i-s-a cerut să comenteze demisia lui Mladenov, Marian Munteanu spune: „Văd în aceasta un act de mare demnitate, măcar în cîndințul din urmă. Orice om care își asumă guvernarea unui stat trebuie să stie că liniștește acelul stat este mai importantă decât funcția pe care o detine.”

Răspunsul definitiv nu s-a dat încă.

...există și foarte multă putere

In timp ce cărțile lui răceau, așteptind (zadarnic) avizul de publicare, Paul Goma era (pentru dezinformatori și dezinformați) „scriitorul fără cărti”. După ce cărțile lui au început să apară, ritmic, la editurile străine, s-a răspândit (bineînțeles intenționat) și s-a crezut (fără a se cerceta) că Paul Goma este „scriitorul fără talent”, publicat doar „din motive politice”. Cărțile lui Paul Goma încep să apară în limba română, cititorii își vor putea în sfîrșit forma o opinie independentă de secția dezinformare a Securității și de „bunăvoița” unor colegi de breaslă. Convorbirea din paginile revistei noastre, reproducăd litteram (cu cîteva mici scurtări datorate în special lipsei de spațiu), este, după părerea celei care a realizat-o, o pagină de literatură. (Gabriela Adamășteanu)

● Locul lui Havel nu poate să-l ia nimenei

G. A.: De mai multe ori, în ultimele luni, s-a exprimat în presă regretul că nu am avut un Havel. Az spune că tu ai fi putut fi un Havel pentru România, dacă există o Cartă 77 și dacă ai fi avut temperamental.

P. G.: Nu, nu. Cu întrebarea ta, sănt într-o postură jenantă; dacă îți răspund că cred, răuvoitor vor spune că mă propun en înlocuitor. Ori Havel este unic. Locul lui Havel nu poate să-l ia nimenei. Din mai multe motive: urmărul ar fi că Cehoslovacia (ca stat modern, pentru că există doar din 1918) a avut ca prim-președinte un filozof, pe Masaryk, iar al treilea președinte al ei este un dramaturg. Havel este pe de o parte un scriitor, un dramaturg, un foarte interesant eseist, dar este și un produs al unui cerc care seamănă cu *Dialogul vostru*.

G. A.: ...Cu Grupul pentru Dialog Social.

P.G.: Numai că el a fost făcut în ilegalitate.

G. A.: O diferență destul de mare.

P. G.: Nu, nu doarul de mare. Esențială. Deci cehii, în urma matii lor nofericiri, din 1968. Pentru că nu trebuie să uităm că cehii nu sunt făcute de loviturile istoriei. El abia în 1968 aflat, pe propria lor pîndă, că sovieticii sunt „năști răi”. Pentru că cehii au fost cu adevărat eliberați de armata sovietică. El fusese distrus, umilit de Germania lui Hitler, desființat ca stat și sovieticii i-au salvat. Lor, suferințele „dusmanilor” nu le-au deschis ochii. Au existat și în Cehoslovacia burjui, industriași, „dusmani de clasă” care au suferit. Dar pe ei nici măcar procesele comunistilor lor, procesul Slanski, de pildă, nu i-a tratat. El a crescut în continuare că Uniunea Sovietică este zora cea mare și asta a fost marea lor suferință în 1968. Nu, nu doar că au fost umiliți. Dar — cum se poate, chiar cehi erau cea mare că ne fătu nouă una ca asta? Ea nu se face nouă una ca asta? Nouă, care eram cel mai obediens din lagărul comunist? Se stie că din tot lagărul comunist cehii erau cei mai arroganți, iar fățu de noi se purtau forțe de sus. Acum vorbim în termeni de luptă de clasă... (ride).

● Tenisul este un fel de rezistență „à la roumaine”

P. G.: Din tragedia lui 1968 s-au născut două lucruri: tenisul (nu, nu fac ironii) și acest grup de reflecție: Cartă 77, dar numai dinăuntru. Cehii au văzut că s-a așezat peste ei un acoperis de plumb și au zis: de aici nu mai legim o vreme; atunci, hal să ne descurcăm aici. Si ce au făcut? Unii s-au retras în muzică. Si în tenis. Tenisul a fost un fel de rezistență „à la roumaine”. Adică: eu nu pot să fac contestație deschisă, uite, o fac, prin intermediul tenisului. Si, asa, numărul unu la bărbați era un ceh, numărul unu la femei olnă acum un an de zile era o cehoaică. Iar în al doilea rînd, acest grup de reflecție care a mers pe tezele lor din '68, Tezele „primăverii de la Praga”. Adică, giceau cehii, noi considerăm că socialismul este un lucru bun, dar pînă acum a fost greșit aplicat, i-a dat și fățu neumană. Iar noi, cehi, care suntem băieți desigur, vrem să facem o fățuumană. El nu trebuie acuzati. El nu erau atunci (și nici mai înainte) chiar atât de orbi; însă, în desperarea lor, căutați alibi. După cum în Rusia oamenii ca Soljenițin, ca Bukovski au acceptat termenul de disident, deși ei cunosc foarte bine limbi rusă și engleză și franceză, ca să fie exact că nu disidașera de la nimic însă au acceptat termenul de disident ca o „punctă”, sau „trambulină” sau „vehicul” care îi purta. Si ajungem în '77, cind la ei condițiile (vorbim tot în termeni marxistăi) erau foarte coapte, erau chiar răscoapte din cauza lui '68. Însă și în România (pentru că ajungem și în România) erau foarte coapte, din cauza de '71; '71 — stile ionălăi lumii — înseamnă tezele din Iulie, acele teze reîngrade care schiavau eu o ocupare.

● Cel puțin voi, cehii, aveți consolareea că sunteți ocupăți de ruși, pe cind noi suntem ocupăți de români

P. G.: Și aici sunt obligat să mă autocitez. În '77 eu am adresat o scrisoare către Cartă 77, dar, din motive de modestie (ride) am adresat-o celui mai important. Or, nu era Havel cel mai important atunci. Cel mai important, atunci, era Pavel Kohout, căruia în scrisoarea mea îl spuneam: „Cel puțin voi, cehii, aveți consolareea că sunteți ocupăți de ruși, pe cind noi suntem ocupăți de români”. Aaa! Ce mi-au făcut din cauza asta bravi! Mei români! Bravi mei români, mulță securiști-legionari, în special Drăgan, Ioșif Constantin Drăgan: „Ce vrea să zice evreul fictiv de origine rusă? Vrea să zice că rușii să ocupe România? Asta era în capul lor. Bun. Deci acum să-adeveră că parecă nu gresesc eu cind spuneam: „Cine ti-a scos ochiul? / Frate-meu. / Aha. D-ai și-i scos aja de bine! Poniță că, Conușcescu ne-a ocupat mult mai bine decât au fost ocupăți cehii sau ungurii de ruși.

● Ce-ar fi fost dacă, în '77, niște intelectuali români s-ar fi asociat cu Cartă 77?

P. G.: Sigur, noi trăim prin contaminate. Nu pentru că noi li imităm pe alții ci pentru că alții ne-au lăsat-o înainte, exact din același motive. Si noi nu facem decât să ne exprimăm într-un concert. Or, ce-ar fi fost (o întrebare retorică) dacă în 1977 s-ar fi găsit totuși niște intelectuali români care să se solidarizeze cu Cartă 77? E jenant să spun că eu, în desperare de cauză, m-am asociat cu Cartă 77; numai pentru că rămăsesem singur, m-am adresat eu, personal, lui Kohout, personal. Pentru că și cîteva cîrți pe de o parte și, ca să nu se supere confacții români, pe de altă. M-ar bate Dumnezeu dacă as spune acum: „Păi, eu, Goma, v-am oferit prilejul, în '77. Nu, Pentru că nu am scris nici un prilej. Nu, Eu nu eram în momentul acela decât un pătrător de listă. Eu nu am structură de om politic, de lider, eu să fi fost un soldat disciplinat. Dacă să fi fost mai mulți. Dar, dintre scriitori, n-a fost decât Negoițescu. Si Ion Vianu, dar Vianu este scriitor doar din cind în cind. Dece ce-ar fi fost dacă atunci ar fi venit intelectualul? Eu cred că intelectual este doar acela ce mințește cuvintul și „cel mai” dintre toti, este scriitorul. Nu este o cînste, ci o obligație a scriitorului să fie „mercu în frunte”. Ei, da, da. Să se sacrifice! Ei ce? Asta este! Dece a fost 1977, nu au venit intelectuali, au venit în schimb neintelectuali, au venit muncitori, au venit sindicaliști. Au venit unguri, au venit sirbi, au venit ucraineni, au venit evrei. Asta a fost umirea și de aceea am fost bine primiți în Occident, uite, au spus, nu suntem numai români pe lista. Era prima oară cînd români îndrăznesc să facă asta cova, fie și prin intermediul drepturilor omului. Era el un drept garantat prin Constituție, dar să îndrăznescă totuși să semneze: vrem drepturi...

● Increderea și consolareea săi cei care au acum 20–25 de ani.

P. G.: Dece, scriitorii n-au venit, scriitorii și-au văzut de cărțile lor și acum regrești. Eu cred că este totuși indecent să mai aducă vorbe de Havel și de Cartă 77. Dacă, de pildă, semnatarii acelor texte au să zicem 20–25 de ani, atunci da, și nu o justificare...

G. A.: Astă volam să-ți spun: că acum tu dialoghezi cu mulți dintre cei care atunci erau în școală. Si săi sur că n-aveau habar de Cartă 77...

P. G.: El săint, pe de o parte încredere, pe de alta justificare. Consolare. Cum să-ți spun, mă gîndesc. De altfel tu și făcut un interviu însemnat cu Horia Florian Popescu în care ați atins momentul '56. Atunci

SĂ CRED MÎRA

O CONVORBIRE CU PAUL GOMA R

noi aveam 20–21. La 20 de ani eram inconștient, eram sublim, eram timpit în sensul bun al cuvintului. De ce? Mai întâi pentru că aşa erau la 20 de ani, erau tineri și din punct de vedere fizic, moartea îi e necunoscută. Moartea vine mai tîrziu, cînd începi să îmbătrînești, să ai experiență durerii, a suferinței, a incapacității fizice și înașă mai departe. În al doilea rînd, din cauza lipselui de memorie.

● Noi, în '56, aveam numai viitor

P. G.: Nol. În '56 nu aveam un băgaj de memorie. Nol aveam numai viitor. Aveam un prezent fierbinte și în față un viitor generos. Un viitor ca în cărți. Acum francezii, și occidentalii în general, după un prim elan de solidaritate, de ajutorare, și de luptă în brațe, a românilor, revolutionarilor, extraordinari ce sunteți voi? În timpul doi să-și luate milioane de pe români și li consideră drept minciină. Drept oameni care nu vrăză și tragă pe sfără. Pe el, nămeni cîstări. Cea ce nu este adevarat. Adică nu este total adevarat. Si aici este crima manipulatorilor. Pentru că, dacă, de pildă, nu ar fi fost nici o plecătură de singe, nu că ar fi avut dreptate, nu, dar ar mai fi putut trece. Numai că, au fost victime. Si crima începe cu unul. Pentru că se vorbește de genocid, sigur, este un abuz lingvistic. Însă, dacă un singur om a murit, este o crimă. Dacă din întimplare un singur tigănuș ar fi murit, dacă un glonț l-ar fi lovit în timpul dreptății pe cînd traversa bulevardul, ar fi moarte de om. Singe. Or, am aflat că matul strategi de la București planificau pierderile de parcă ar fi fost porumb-bezebe. Sau nisip. Sute de victime — pierderi. Adică generalul Militaru în vedere operațiunii, (sic), trebuie să fie pierderi de atât și atât. Si au făcut să se anunțe estimările. Bun. Nu intrăm în acest amănunt.

G. A.: Nu, nu intrăm în acest sujet.

● Vrem, nu vrem, o început la Timișoara

P. G.: Revenim la ceea ce a fost. Pentru că a fost — unde? A început la Timișoara. Vrem — nu vrem. Înțimplare — neînțimplare. Pretextul a fost un neromân, un ungur. Tokes. Vrem, nu vrem. Drapelul, primul drapel, la Timișoara, a avut o gaură. Bun. O vreme, românilor au zis: „Noi am inventat gaura de la covrigul steagului”. Or, nu, l-au inventat el. L-au inventat ungurii. În '56. E bine totuși să se dea ungurului cei ai ungurului, nu t. (ride). Nu-i mai putin adevărat că nu Tokes ne-a făcut revoluție. Că nu Tokes ne-a făcut nefericiti, nu el ne-a adus la capăt răbdării; Tokes a fost scînteia care a aprins o nemulțumire teribilă. Că Timișoara este cel mai occidental, cel mai cosmopolit oraș din România, poate da, poate ba — nu mă amestesc. Dar, chiar dacă în București se vorbește despre complotiștilor care au susținut, despre conspirația planificată pentru nu săiu ce zî din ianuarie '90, el, uite că și pe complotiști l-a luat prin surprindere. Focul de la Timișoara să-a propagat și la București, și a curs singe. Că oamenii au fost striviti de tancuri (cum să-și întimplă și cu jurnalistul francez Calderon), că au fost loviti de un glonț, sau bătuți, morți în bătălii, cert este că au fost victime. Si că majoritatea vic-

timelor erau tineri, care se băgau, cum ne-am băgat și noi în '56, cu proști sublimi, ca inocenți îngeră, nu și cum să spun. Pentru că la 20 de ani, am spus, nu și-e frică, nu realizezi, ai doar viitor. Pentru el, viitorul a devenit doar frecă. Pentru tăru, cîndva, trebuie să se desearne. Nu cu capul, pentru că noi nu suntem ca el. Adică, în momentul de făță, eu dialoghez cu Iliescu și îl spun: „Nu, domnule, nu tovarășul Iliescu. Nol nu suntem ca voi. Între noi există o prăpastie”. El, cu si lui sunt comuniști și vor rămîne comuniști — comuniști în mentalitate. Am observat-o după întimplarea cu militarii.

● Iar noi nu am primit încă nici măcar scuze

P. G.: Iar noi nu am primit încă nici măcar scuze. Toate fările care s-au eliberat de comuniști și de securitate și-au cerut scuze unele altora: Polonia — Cehoslovacie, R.D.G. — Cehoslovaciei, pentru că au intervenit în '68. În Uniunea Sovietică generalii de la KGB și-au cerut scuze poporului. El, da, și supravîntitorul lui ală de la Vorokut care a făcut 30 de ani, chiar dacă în momentul de făță este o ruină, chiar dacă abia mai respiră după atîta suferință, îl cade bine cînd cineva, care nu o direct înținește, dar cineva de la KGB, îl cere scuze. În stilul lui Dostoevski și zice: „Ia vînavat. Si pentru că văd că în România toți se domnește între ei, ce-ar fi de pildă să spară domnul Drăghici la televiziune și în limbajul

● Eu am

Pentru că răcorile, nu

EM ȘI ÎN COLE

ALIZATĂ DE GABRIELA ADAMEȘTEANU

Deci 53 de cuvinte spună că regreță a torturat și n-a reușit să îl părăsească? El îl părăsește. Dar cine interne? Si cînd din nou? Absolut nevinovat. La Salcia. La Peste tot, peste tot, care nu au vrut să iau foarte secerări cu avioane! Ori cu unea vrâncă și arani. Comuniștii au tărani, în tărani zice: ce ar fi să ia să spună că îl pare face. Să aud tram unul dintre cel măcar am fost un detinut făcut puțină în-

nu se știe că și în închisoare. Si se știe că și în închisoare.

G. A.: Silu că al urmărit ce să petrecă în ultimele săptămîni în tărî, eu interesul cu care urmăresti înțeleasă ce se întîmplă în România. Deci cum vrei, Paul Goma, ceea ce

acestă acuzație este? De unde? De unde apăruse Nichita Stănescu? Pentru că el nu continua deosebit pe un Eugen Frunză. Sau Ioan Alexandru, (care pe urmă a lăsat-o peste arătură) el de unde a apărut? Pentru că nu continua pe Beniuc, Blandiana, Constanța Bozea - momentul '63. Miracol. Si în muzică, și în teatru - de unde legea? Ieșen din noaptea de joi, cind nu mai aveam maestri, nu se costă picioarele, atâtă se bălăcăriseră... Însemnă că nu toate lucrurile se explică în mod stîngic, adică de la cauză la efect. Să credem și în mirac-

lător la miracole.

G. A.: Vrei să spui primul ministru?

P. G.: Aici, la televiziune, l-am văzut pe primul ministru (cărula eu și zice primul inginer al tărîi), pe numele lui Roman, care zîmbea, cu zîmbetul

negli și su instalați la putere, ei dău vină pe legionari, dău vină pe domnilor dar frații lor. Pentru că legionarii și comuniștii români sunt frații - extrema dreaptă și extrema stîngă. În România, de 40 de ani de cînd comuniștii s-au instalat la putere și legionarii sînt într-o persecuție îngrozitoare, acești brații dușmani său urit, și s-au subiți, său pupat și său bătut. Sigur, marea majoritate a legionarilor sînt persecuția, dar în același timp o parte din ei sînt recuperati de către comuniștii și puși la treabă: să facă treburile cele mai murdare. Deci nu mă-a mirat acuzația aceasta veche: pentru că orice și fi să facă pe lingă poartă închisorii sau în închisoare era imediat acuzat că este legionar; și acuzația era foarte gravă, chiar în închisoare fiind, ea putând să atragă un nou proces. Deci îl cîteau pe răposatul Ivasiuc, care mă-a fost coleg de celuilalt. El avea foarte prostul obicei, ca într-o discuție intelectuală, cind i se terminau argumentele, să îl acuze pe cel care nu era de acord cu el că este legionar. Ceea ce putea să fie foarte grav: noi, cîțiva prieteni, îl străgăteam atenția și chiar îl somam să îsprăvesească cu asemenea argumente: primul, că ești turnator, iar al doilea că ești legionar. Deci nu mă-a mirat și poate nici nu este neadesea că acuzația... Numai că ei nu ar avea voie să vorbească de o rebellune legionară, pentru că nu cu mult timp înainte de reprimarea cu mineri, toată lumea aici în Franță i-a văzut la televizor pe primul inginer al tărîi, pupindu-se cu popa Plămădeștila la Sibiu,

hui de prim inginer și să pupat cu popa Plămădeștila. Or, pe popa Plămădeștilă nu îl detestaș nici doar pentru că a fost legionar, ci pentru că, legionar fiind, să-mă sănătățează de comuniști și a făcut jocul comuniștilor timp de trei decenii. Reține, îl detestaș nu pentru că era legionar și nici pentru că era comunist, ci pentru că este un popă care nu și merită denumirea de popă. Pentru că localul păstorului spiritual este îngă turma; nu îngă lupi, iar popa Plămădeștila a stat îngă lupi, de cînd a ajuns în ceea ce se numește istorie: eu și foarte bine (și poate și altă lume din România și foarte bine) că ei să ocupă o vreme de probleme externe. Era vicin și calotărea prin Occident. În noi, prin 1978, am avut în milii un document susținut, de la patriarhia din București, un raport făcut de Dumitru Plămădeștila, zis Antonie, în care făcea un fel de fiză de securitate despre preoții din parohii din exil. Zicea de pildă, X, din Canada: punctul lui slab săt argintii; sau Y din Germania: punctul lui slab este bătătura; sau Z are o fază care vrea să dea la o facultate și nu poate în jara de adoptiune, recomand (și îl recomandă) să îl ofere fizicii un loc la Facultatea de Medicină din București. Deci popa Plămădeștila nu facea doar fiză, nu numai descrierea punctului slab, ci adăcea și remediu. Declin asta să ocupe Plămădeștila, (de altfel bătătă subiect) și cu un fel de jurnalistică de trei lulele în *Telegraful român*, organul Patriarhiei, în care se războia cu biserică (inexistență și persecuție) greco-catolică de la noi. Se spunea foarte bine că biserică greco-catolică (unită) era interzisă și preoții și credincioșii erau persecuțiați, dar el făcea un fel de polemică (tride). El își imagină că polemiza cu popa Ioan Paul al II-lea, îmi amintesc foarte bine că el acuza pe cardinalul Woytila că nu cunoaște istorie. El, bine, istorie nu cunoaște Plămădeștilă, deși este ortodox, deși este de-al nostru, deși este basarabean de-al meu, n-ar mai fi.

mă Goma. Important este însă faptul că într-un organ condus, mică onoare, de Bîrlădeanu, scrie unul ca Drăgan, acuzându-mă pe mine că aș fi evreu de origine rusă. Pentru amuzamentul galeriei declin, sub pana marei feseniș, pentru că este un mare comunista, pentru că este un mare legionar și am făcut înainte legătura comunisto-legionară Drăgan mă acuză că sunt evreu. Ce coincidență! Astă o face în 24 mai, dar tot în 24 mai, dar la 10.000 km mai spre sud, în Tel Aviv apare Revista mea, condusă de Iosif Petran. El, bine, Iosif Petran mă acuză în numărul din 24 mai că sunt antisemit, vorbind despre cartea mea *Gherla*, care ar fi de-a dreptul penibilă și dușmanoasă. Acela Petran colaborează și el, de la Tel Aviv la ziarul *Azi*. Păi dacă tot se întîlnesc aici, în paginile *Azi*-ului, Petran și cu Drăgan, să se înțeleagă și să cadă de acord ce sunt eu. Sunt antisemit sau sunt evreu rus?

• Ceausescu intra în categoria monstruosului, nu a ridicolului, nici o prostie

P. G.: Cea ce mă deranjează, mă scos din fire la Petre Roman, (pentru că însăzăt, îl spun pe nimeni) a fost discursul în care a justificat reproșarea din Piața Universității. A zis așa (am susținut în fruntea): ardoarele Piața Universității este un cub, un viespar de traficanți, oameni certați cu legături, prostituate și ligani. Astă o spune un prim-ministru, amestecând niște categorii naționale cu altă sociale, insultătoare la urma urmei, pentru că nu sună decât în Piața Universității erau numai curve și bisărături. Dar el a fost crescut într-un mediu comunista, care produce culturi. Iți mai aduci probabil amintirea caricaturile lui Sîsoiev, cel care i-a prins într-un mod genial pe comuniști. Bîrlădeștilă că este un lucru care în România nu omoară: ridicul și prostie. Ceausescu nu intră niciodată în categoria ridicolului, nici într-o prostie. El intră în categoria monstruosului. El era capătul, terminus acestui sistem totalitar comunista. Or, întă ce spune orimul înținere, care chiar dacă are vîrstă pe care are, a crescut în seriat comunista, cu toate că dă de înțelese că a fost persecutat că și Iliescu. El a fost foarte persecutat. Înțelepe noi fie vorba, cred că cel mai persecutat a fost Brucan.

• Chiar merita România o soartă ca asta?

P. G.: Acum vorbesc despre Guvernul din Piața Victoriei, de îngă statuia soldatului sovietic făcută de Baraschi. În 1990, în pragul anului 2000, el nu știa să se uite la o hără. Pentru că dacă să uite la o hără a Europei (măcar la Europa de sud-est) ar vedea un lucru care le-ar modera pofta lor de putere cu orice chip. Prostocă. Ar vedea că România are totuși niște vecini. Că, de pildă, se învecinează cu bulgarii care, așa cum zicem, că noi români, suntem destăpiți, iar bulgarii cu coafor grossă, ei, bulgarii, cu pași mari, se democratizează, fără nici o picătură de singur. Nu mai vorbim de unguri, care au început-o eu ană în urmă (de fapt cu 34 de ani în urmă), în 1956. Dacă să uite la bine, ar vedea-o la nord-est pe marei noastre soră, dacă nu chiar mai că, maica-Rosie, Maica Rusia, care trebuie să-și țină cu amintirea milioane nădrăgi, fiindcă a rămas ea însăși fără centură, și nu mai poate să întindă milioane să ne dea peste cap nouă, celor din lagăr, că am luat-o răzna. Nu mai poate. Pînă și Albania se liberalizează. Datorită însă acestelui echipaj îngineresci care să-și instaleze în Piața Victoriei ostatul sovietic, România va rămâne în continuare fruntea cori și rușinei rușinilor. De ce? Chiar merita o soartă ca asta, după ce români au fost pînă martirizăți cel mai crîncoen din întreg lagărul est-european! (cu excepția albanezilor, unde nu știa că se să intîmpă). Cu certitudine români au fost cel mai chinușit, cel mai infometat, cel mai umilit, obligați să umble în pătră labă; și dacă erau miriavozi, ar fi umblat în o mie de labă. Pentru că securitatea era atotputernică. Si aici revenim la domnul Mărgureanu, pe numele lui adeverit Astalos, dar nici acesta nu este numele lui adeverit. Să-l punem pe Drăgan să se intereseze cum îl cheamă pe colegul lui, Mărgureanu, care acum conduce securitatea? (tride). Pentru că securitatea continuă să existe. Continuă să conducă tot. Să, cu acesta, ajungem la inginerul său, specialist în biologie și ginecologie, Gelu Volcan.

G.A.: Pe care l-a cunoscut. Domnul Gelu Volcan Voiculescu a dat ziua lui Dimineață din 12 mai 1990 un interviu din care citez: „Dupa 1977, cînd am fost din nou arestat în legătură cu mișcarea lui Paul Goma și atitudinea mea generală față de problema drept-

(Continuare în pagina 10)

• Frații dușmani

P. G.: Din momentul în care ceea ce nu merge, nu merge industria sau nu merge agricultura, cine sunt de vină? Legionari. De decenii, de cînd comuni-

SĂ CREDEM ȘI ÎN MIRACOLE

(Urmare din pagina 9)

turilor omului"... afirmație pe care o repetă: „după mai vechea meserie împlicare, legată de nerespectarea drepturilor omului, de pe vremea lui Paul Goma". Cum a fost cu această întîlnire și cum a apărât atunci, în 1977, domnul Gelu Voican drepturile omului?

• Gelu Voican Voiculescu și mișcarea Goma

P. G.: În cartea mea de mărturii care apare acum în România, îl punemesc, marindu-l cu litera G (abia acum am aflat că-l cheamă și Volulescu). Este unul dintre cel doi care au venit pe atunci la mine, în Drumul Taberei, nu șiu exact de ce, pentru că de semnat, n-au semnat. Gelu Voican gravita în jurul Grupului omică (Vințilă Ivănceanu, Dumitru Tepeșag, Sorin Titel, Daniel Turcea). Eu eram totuște, nefiind omică, ci „realist”. Cir-

le parain — ai văzut filmul cu Marlon Brando, nu? (ride). Deci povestea că-l-a cunoscut de Hiescu doar acolo, la revoluție (vorba lui nenea Iancu) nu este credibilă și de altfel nimic nu este credibil din ce spune Gelu Voican, incențind cu ceea ce sunte despre... cum s-a ocupat el de drepturile omului. Pe Gelu Voican noi îl considerăm un inofensiv. Nu stiam să nici nu ne interese ce face, pentru că el nu era un minciună, el era un automat. Se trezea vorbind și noi nici nu-i mai luum în seamă. Dacă Gelu suntea că afară plouă, puteai să fii sigur că afară se întâmplă orice. În afară de ploaie. Însă acea intimilitate, întimilitatea dracuțui, cum se spune, cu valurile revoluției, ca și l-au împinsasă, poate să a dat cu umărul în Hiescu și Hiescu a zis: domnule, că tot esti alții, ia ocuparea nitei de banditii îla, de Ceaușescu, tale-le beregata... Atunci Gelu, ce să facă? Impreună cu Măreeanu, cu Gică Popa cel care să se sinucida, Eu sunt un creștin, eu sunt un om pentru teriere, dar să nu-mi cercă nimenei să-l regret și să suntem... Doamne, iartă-l pe Gică Popa!"

G. A.: Dar l-aî cunoscut si de Gică Popa?

P. G.: Nu l-am cunoscut! Dar eu am trecut de două ori prin fața tribunalelor militare. Nu Gică Popa mi-a fost judecător, dar un „Gică Popa” m-a condamnat (...)

- Eu am cunoștințe vechi în Valea Jiului

P. G.: Să revenim la Gelu Voican, la valul acela care l-a impins pe Iliescu să spună în decembrie „la, Gelu-tule, sau cum te-o fi chemind, mă frate". Dacă o luăm cronologic în februarie l-a spus în continuare „la, mă, Gelule, ocupă-te de mineri, că tot esti tu geolog!" Si ginecologul s-a ocupat și a venit cu minerii în februarie. Până tot el spunea într-un alt interviu „Eu am cunoștințe vechi în Valea Jiului". Ce cunoștințe are el în Valea Jiului? Pentru că dacă urezind că a fost în miscare din 1977, trebuie să stie că în '77, în august, minerii din baxinul Jiu, 35 de mii de persoane au declarat grevă. Ceausescu s-a dus acolo l-au sechestrat, iar el a fost obligat să le promiță marea cu sareasă. El își cercau drepturile lor sindicale, economice, nu politice, nu cine să fie: Ceausescu a promis totul și după aceea a fost o teroare înzoxitoare. Toti minerii, 35 000 erau doar copii de familie, au fost dispersați prin tarâță. Valea Jiului (toată lumea o stie în afară de voi, acolo) a fost solitară de minerii de meserie în 1977. În 3 august, sub comanda (și astăzi o stiu foarte bine) generalului Pleștiu, care era atunci seful securității, (Pleștiu care este acum bine-zis în următoarea Scollă de Securitate de la Giurgiu.) Minerii au fost dispersați mai alese în minele de uraniu, de plumb, decât la mină înzoxitoare, iar în locuri unde cine au fost băgati? Simplificând puțin — 1/3 securisti, 1/3 pedești (se-midetiniuti), și 1/3 soldați în termeni. Soldații se rotează, se rotează și pedestri și ce mai rămn? Ce mai rămn? Securisti. Cind au văzut ale cărui imaginile cu „minerii", francezii le comentau asa: „Dar minerii au un aspect socialist, cei ce lucrează înzoxitoare sunt români".

menii specific, cei ce lucrează într-un
mediu cu tavan ingust, se aplacă
asă cum marinarii să un mers legătă-
ntru că îl se cinstin vapoului: de
minier Il recunosc dintr-o mie de
străzi. Minerii acestia nu mergă
asă." Pe urmă, francezii mai înre-
bau: „Este propriu minerului să lo-
vească un semen de-al lui cu basto-
nul?" Da, minerii sunt violenti, pentru-
că fac o muncă dificilă, dar și se ba-
numai la chenără cu cutilele, cu
pumnii. Or, areci s-au dovedit specia-
listii ai ciomagului. Dar cine erau
specialiștii ciomagului, dacă nu milita-
rii și securiștii nostri dragi și iubiti
de care nu ne putem lăsi deloc —
dar, deloc, deloc! Decei Gelu Volcan
s-a dus acolo el ca inginer geolog și
a adus minori. Să ei cu zoa mai ocupa
inginerul geolog-zinecolog? S-a mai
ocupat și de minorități, că în Tigră-
Mureș tot Gelu Volcan — a amestecat

- Nu am dreptul să vorbesc pentru că nu înțeleg unde a mers suferința lor

G. A.: Să ne întoarcem la unul din romanele tale, la *"Patimile după Piatră"*, care urmărește să apară în *"Cartea Românească"*. Acolo ai vorbit despre coniventa dintre legionari și comuniști.

P. G.: Cartea despre Pitești a obședat încă din 1957. Încă din închi-

G.A.: Se poate observa. Afară s-
uilit „fenomenul Pitesti”.

P. G. : Aceasta nu inseamnă că eu acum, plezur penînă închisoare, pentru că acolo se mai păstrează istoria (zimbete). În inchisare, cei care trebuiau să cuseră prin încercări povestea să fie nici un fel de frică. Aceasta era prima treaptă. Într-o treaptă intermediară, în domiciliul obligatoriu în care am stat și eu cinci ani, aceiași pe care am întinse în celuilă acun povestea, doar dacă înstaiat foarte mult, o cădăoau peste cap și ziceau : „Bine lasă, altădată”. Sau : „Ce să mă povestim?” În libertate, nici vorba. Aceasta a fost dificultatea mea, că unul care mi-am propus să scriu, să stiu ce vroiam să scriu. Nu vroiam să scriu un roman, desigur suntem să „Eu nu am dreptul, tu alăud, să vorbești. Eu nu am dreptul să vorbești”, numele celor care au pățit, pentru că eu nu pot să urcă, eu nu pot să realizez nimănunca unde a mers tortura, să scrieră loc”. Cu această credință în cercam să-l impins de altii să o facă și le ziceam : „Dar la răsu, toti cei care au studiat carte deponă marturie, și numărăza a lesit Arhipelagul Gulag. Dar Soljenitîn ar fi trăit în România, n-are avut de unde să-si adune materialul pentru că sertările românilor sunt goale”. Deocamdată am intuit că este o poveste care mă denăsește, pentru că nu erau nici istorie, nici soliloqu, nici nu aveam cum să mă informez despre povestile acestea. Am încercat să conving de martori, de supraviețuitorii Piteștinu, să scrie, dar nimic. În altfel, povestea aceasta am scris-o sfîrșitul variantei dacilografiate românilor.

G. A.: Pentru că pînă la urmă scrie romanul *Patimile după Pites* (Unul dintre cele mai intense și mai originale din literatura noastră. Aceasta nu este o frază rostită în cadrul disertatiei : este înă opiniia lectorului cărții).

- **Şi comuniștii și legionarii au încercat să edifice cu silă „un om nou”**

P. G. : Încercind să afli care a fost mecanismul acestei povestiri îngrozitoare, am ajuns la concluzia că a fost o confruntare între două ideologii sau mai degrabă între două religii. Pentru că nu erau niste concepții politice : comuniștii și legionari erau persoane care intră într-un ordin religios, unde cred, fără să cerceze. În ca program, și unii și alții, vroau să edifice un om nou. Atât Cățanul, cât și Stalin au vrut să facă omul nou cu de-a sila, prin milioane de violențe. Si unii și alții urau democrația urmărirea parlamentarismului, urmărirea multipartizismului. Ce este aceea opoziție Partide ? Nu, domnule, nu ! Eventual un despotism luminal (tridec). Mi-a dat seama de lupta dintre comuniști și legionari : comuniștii li folosesc pe legionari în 1946, iar în 1948 î-
arăstăi pe toți.

G.A.: Cum ii folosiseră în '46?

P.G. : El folosisea împotriva tăranilor și liberalilor. Le-a oferit să intre în partidul comunist și legionarii să intrat cu droșia. Multi au intrat Siguranță și Poliție – unele de casă – au secolii comuniști ca să iudee împotriva tăranilor și liberalilor: pe tru că de ani de zile, de decenii.

aceștia erau dusmani legioarilor. Atunci mai exista încă regele, mai existau monarhistii, antonescienii care îmmasacraseră pe legioarii după 23 ianuarie 1941; deci aveau foarte multe interese comune. Dând ca legionari să făcă treaba l-au arestat și pe ei. Înainte încă l-au arestat pe Pătrăscu al lor. Pătrăscu a fost arestat în următoarea zi, 14 ianuarie 1948, iar legioarii au fost arestați în noaptea de 13-14 martie. Este bine cind și în putină istorie. În la Pitesti ce-a fost? La Pitesti a făcut tentativa comunista de a-i dezlega naționaliza pe legioarii de a-i preface oamenii noi, după concepția legioană comunistică. Dintre nefericiile trinilor (nefericirii) au nimerit acolo și nelegioari, și necomuniști, tărâniști, socialisti-democrați, liberali, sionisti monarhisti, oameni fără culoare politice. Doar pentru că erau studenți. Inter-

sant este că legionarii care aveau o educație a suferinței (din nefericire foarte intinsă, pentru că ei făcuseră puscările de cind se stiu) nu au rezistat mai mult la primele torturi. Însă în momentul în care au căzut (pentru că la Pitești nu a supraviețuit, în sensul figurat al cuvintului, nimic), adică nimeni nu a rezistat torturii) legionarii au căzut din cauza călătării a pământului. Pe cind ceilalți, care nu aveau în cap același cuiburi totalitariste, nu înțelegeau de ce trebuie să-ți îngrijești mama, să scuipe po credințele tale, ne familie. Si mai mult încă, povestea a mers cu tinerii intelec- tuali neformati, studenți care nu-și dăduseră licenta însă cind au mutat experimentul de la Pitești la Gherla, cu oameni maturi, cu tărâni, ei, aici experimentul n-a mai mers. Metoda

experimentul n-a mai mers. Aceasta era să scuipe pe trecutul tău, să spui că mama ta a fost o curvă, că tatăl tău a fost un exploataitor, și tăranii erau bătuți, li se rupeau ossele, erau urăliți, cu capul băgat în tinetă, scosi, iar bătuți, infometrați, mureau, dar nu sunneau; și de aceea la Gherla, unde experimentul a tinut foarte puțin, au fost mai mulți morți decât la Pitești, unde a tinut trei ani de zile: între 1949 și 1952. Personalele care au organizat experimentul sunt cele puze în român, cu numele lor reale. Iar eu, și în România, și multă vreme după ce venisem aici în exil am crezut că experimentul ne-a venit ca înate orroire, de la Răskrit. Mai întâi am crezut că e de la ruși, apoi urmă că e de la chinezi. Pentru că noi, cind dăm de o tortură mai rafinată, cind nu e doar ciocnagul ciobanului micritic, zicem: „A trebuit să fie ceva chinezesc!“ Dacă sunt niște cătușe care fac clac-clac atunci cind miști minile „A asta trebuie să fie americane!“ El ulte că sun poloneze, nu americane — cătușele. Aș că după ce am venit în exil am citit tot ce am avut la dispozitie din literatura disidență rusă. Arhipelagul Gulag este un inventar complet al ororii absolute, și dinuță ce l-am citit mi-am zis: dacă Soljenitin, care a avut posțe zeci de mii de informații în sensul bun, științific al cunținutului, care i-au dat informații despre cutare sau cutare îndărăt, cutare fenomen, cutare epoca, nu aminteste de așa ceva, însemnând că experimentul Pitești nu este după model sovietic. Totuși, eu, ca roman, mai aveam o speranță — China. În cele din urmă am citit mărturiile despre reeducarea din China. Cum a-a întâmpinat era cam la fel, dar povestea este cind i-a întâmpinat? Pentru că atenție, trebuie să stii ceva date, să săli puțină istorie. În România, reeducarea propriu-zisă a început în ziua de 6 decembrie 1949. Or, la 1 octombrie 1949, China de-abia devinea comunităță. Aș că a avut nevoie de cîțiva ani buni, puțin.

G. A.: Deci în privința aceasta avem prioritate mondială absolută!

P. G.: Se pare că da. Pentru că nu sunt nici istoric, nici politolog am și eu o teorie. Comuniștii sovietici au imbusă tările ocupate să coopteze exact și economia, și armata, și educația, înină și îmbrăcămîntea, însă într-unul din stilii regimului. În acaratul de repreșință, după ce l-au încadrat cu consilieri ca să n-o ia prea la stînga sau prea la dreapta, i-au lăsat ca în materie de rău, de mizerie, de ceea ce este deosebit în om să facă el, băstinașul, care or fi ei — români, unguri, cubanezi și.m.d. De aceea în Cuba este o securitate tropicală, după cum în China este o securitate cu ochi migdalati, iar în Ungaria una hovedește. La noi, în România, Piteștiul și tot ce se făcă: Securitatea a fost purnit ca model de la rusi, dar a fost lăsat mai departe pe seama românilor să alibă și ei inițiative. Să am să-ți dau un exemplu: în cartea mea *Gherla* (care de asemenea este un document, numele său exact) am nefericirea să fiu torturat de doi frați Somlea. Erau frații Somlea și frații Pop, de loc din satul Aluniș. Ca și din satul Nicula. Ce este satul Nicula, cunoscut în lumenă întreagă? Este satul glăjăilor, care fac icoane pe siclii. Sat care a dat zatravii de icoane și alimentație cu gardieni închisoriști din Gherla, încă de pe vremea Mariei Terțea. Deci tărani români de vescuri venea constituincioșii la slujba săi cinci. Este ardelean este foarte constituincioș, să ne băteă cu constință, ne omora în bătăie: pentru că existau și morți. După aceea se întorcea acasă în nevestă, ficea pentru ea zile muncă la colhoz și mai zugrăvea și pe sfintu, cutare și pe Maica Domnului.

G. A.: Nu. Eu nu cred. Eu cred că erau diferiți: cel cu icoana și cel că bătădu.

P. G.: Nu există o armonie perfectă. De aceea eu sănătatea cind aflu, chiar din prea din România că Ceausescu a fost titan. Eu zic astăzi că Ceausescu a fost un monstru, dar să nu-i săuzăm să nu-l surbiăm în moarte. Ce este eu povestea asta că a fost titan? Sau că nefericirea ne vine de la ecrei de la unguri, de la rusi? El a urit că nu totdeauna ne vine din afară?

CÎTEVA OBSERVAȚII DESPRE GÎNDIREA POLITICĂ

TERENTE ROBERT — SORIN VIERU

Fragmentul de mai jos face parte dintr-un ese filozofic moi amplu, încă nepublicat, consacrat unor stiluri, structuri și atiliere ale gîndirii, în joc fiind atât gîndirea comună, cit și aceea specializată, atât gîndirea individuală, cit și aceea colectivă. Eseul a fost terminat în 1988; în bună măsură, el poartă amprenta epocii cînd a fost elaborat.

Contextul din care am desprins fragmentul de filozofie politică publicat oîci este capitolul consacrat gîndirii specializate, printre formele căreia se numără gîndirea empirică, artistică, religioasă, filozofică, politică, științifică și altele.

Abordarea critică a gîndirii politice este propusă sub formă dialogică. Protagonistii dialogului nu sunt cei doi autori, ci reprezentanții imaginari ai diferitelor stiluri de gîndire.

N. : Să treacă acum la o altă formă a gîndirii specializate : la gîndirea politică.

Z. : Dar de ce?

M. : Pentru că cele mai costisitoare erori sunt cele ale gîndirii politice.

L. : Să încercăm mai întîi o definiție. În această ordine de idei să remarcăm în primul rînd că este o gîndire situatională și profund marcată de această caracteristică. În al doilea rînd, este locul de intersecție a tot felul de interese manifestate, exprimate sau latente.

V. : Dar ce sunt interesele?

Z. : As spune că interesele exprimă modalitățile de rezolvare a problemelor pe care relațiile interpersonale le formulază ne de o parte subenul ascuns, pe de alta subenul actor și — desigur — și cîlui. Interesele sunt formulate de rezizor, dar actorul are adesea libertatea de a le exprima fără a le manifesta sau a le manifesta fără a le exprima... Pentru gîndirea politică însă, lucrurile se prezintă destul de simplu. Întrucătaceasta din urmă nu este decât expresia plăcerilor de care le dă exerciții puterii și a temerilor de a o pierde; astăi tot. De aceea, cred că dintr-o gîndire specializată, este cea mai puțin interesantă. E un râu care nu e necesar, nici nu poate fi ameliorat. Trebuie dezfațat, pur și simplu, de îndată ce va fi posibil. Pînă atunci, vorbîm gîndirea politică fiindcă n-avem nicio altă cale de a o discuta, dar n-avem de ce să discutăm.

N. : Sunt de acord că gîndirea politică își are sursa în exerciții puterii, dar apoi devine o gîndire despre putere.

M. : Ce înseamnă „apoi”? În timp?

N. : Nu. În sensul altor gîndiri. Gîndirea istoricului, a filozofului, a doctrinarului.

L. : După părerea mea, gîndirea politică este gîndirea despre situația politică a unui stat.

Z. : Dar cum definim situația politică a unui stat?

L. : Eu o văd ca ansamblu al relațiilor dintre instituțiile, legislația, circulația informației, producția de bunuri și servicii, inclusiv distribuția geografică și profesională a acestora, consumul de bunuri și servicii, inclusiv distribuția ne-grupă cerșetate după diferențe criterii, importul și exportul corespunzător, gradul de cultură a diferențelor grupelor populației, gradul de coeziune socială, forțele centrale, gîndirea socială, gîndirile colective și individuale integrate în societate, gîndirile marginale și cele situate în afara societății, anchamentele statului, autoarele, subvențiile și creditele primește de stat, dintre toate acestor și diferențele persoane colective și individuale, preocupate de homeostaza societății respective.

V. : Iată o definiție și prea complicată și incompletă... În afară de aceasta, trebuie să încearem cu altceva : să stabilim cine anume gîndeste politică — doctrinarul, sau omul politic?

Z. : În mod curent omul politic, adică factorul de decizie sau candidatul la acest rol, nu-nici o legătură cu gîndirea politică. Asemenea persoane pot, cel mult, să gîndescă empiric cu privire la situația politică; în cazul general însă, ei nu se gîndesc decât la provocările lor probleme, la homeostaza, autoconservarea și preservarea lor, desigur și adeverat că nu intotdeauna își dau seama de aceasta. Închirindu-si uneori că au „o concepție politică”.

M. : Că nu-nici dacă se amintește de motivele care-i determină, aceasta nu e mare lucru, nu le este specifică: în general, noi nu cunoaștem scenariile, nu motivele. La drept vorbind, homeostaza, autoconservarea, preștiția, sună motivări generale ale oricărui gînditor, cele mai puternice motivații: din cînd în cînd, la ele se adaua cunoașterea și frumosul devin motivații tot atât de puternice ca acele trei considerante. Dar dacă unele persoane, individuale sau colective, consideră că au o concepție politică atunci cînd nu o au, aceasta se datorează nu refuzației, ci illocuției de cultură, precum și faptul că situația politică, gîndirea politică se impună în prezent oricărui, sau mai oricărui.

L. : Chiar dacă nu se impun, fiecare este expus la ele.

V. : Constat că deocamdată n-am avansat mult. Ce înseamnă a te gîndi la situația politică? Trebuie să existe un scop anume, un obiectiv. Care este obiectivul gîndirii politice autentice, în măsură în care în secolul există o asemenea gîndire?

L. : Evident, scopul este binele, buna stare a societății: numai că o gîndire nu devine politică decât atunci cînd se situează pe o anumită platformă cu privire la concentru de bunăstare. Platformă conservatoare, platformă reformistă, sau platformă revoluționară. În plus, gîndirea po-

reia prin vot prin comportament fătă de putere, fătă de legislație instituită, fătă de sistemul economic existent, comportament activ, comportament pasiv, comportament de respingere pur verbală, sau de respingere *in actu*, inclusiv prin terorism individual sau colectiv, inclusiv prin participare la răscoala, revoluție, revoluție, sau pregătirea revoluției. Alegătorul există. Ceea ce nu există intotdeauna, ci — în mod regretabil — foarte rar, este gîndirea politică a alegătorului! De exemplu, o răzvrătire poate fi dictată de o gîndire politică, chiar de o concepție politică bine conturată, dar poate fi și o simplă reacție, o reacție la un anumit stadiu de mizerie, la o anumită măsură a puterii care, depășește capacitatea de suferință a persoanelor colective respective.

L. : Gîndirea politică nu se poate opera și consolidă decât urmă centre de influență, iar problema cea mare constă în aceea că, de regulă, puterea instituită centralizată a unui stat nu suprăcentre de influență. Uneori încercă să înzâpi să nu nu numai centrul de putere, dar și centrul de influență.

M. : Desigur pe ce platformă se situează. O putere cu caracter conservator, serios și explicit nu urmărește să fie centrul de influență, ci desfînteața centrele existente, previne apariția unor asemenea centre, asigurind membrilor societății un minim de dreptate, libertate, egalitate și democrație în societatea dezvoltată, un minim de industrializare și modernizare în societatea slab dezvoltată sau nedezvoltată.

L. : Ar fi bine să precizezi că de către înțeleg prin aceste concepte, chiar dacă ar fi să nu un discurs ceva mai lung.

M. : Mă refer în primul rînd la dreptatea elementară, formală, care nu se rezumă la aplicarea corectă a leilor existente, mai trebuie ca sistemul legislativ să fie consistent și complet: de asemenea, bine cunoscut tuturor membrilor societății: în anumite cazuri, locul sistemului legislativ îl poate define dreptul cutumiar, uzantele urinind respectarea promisiunilor, etica politică, sau zicind. Prin liberate intelect doar libertatea ac-

cesului la informație, nicidcum și a participării la luarea deciziilor. Accesul la informație satisfacă una din trebuințele fundamentale ale stîndrilor individuale și colective, pe cînd participarea la luarea deciziilor nu este căutată de orea multe persoane. Prin egalitate intelectuală se înțelege că prezenta unor legi speciale cu privire la răscoala tuturor funcționarilor publici indiferent de locul ocupat în hierarhie, pentru fațele lor. Îar prin democrație nu înțeleg deloc democrația denină în stare să-l alunje de Aristede din cîteva sau să-l ofere puteri unui Hitler: mă mulțumesc, în calitate de conservator, cu o democrație condiționată, sau corăflată, în care funcționează la nevoie „urnele inteligente”: fiecare votăză pe cine vrea și lese cine cînd trebuie. Se înțelege că aceste criterii ale bunicii nu funcționează în cazul cînd se adoptă o platformă revoluționară, dar continuă să funcționeze, într-o formă usor schimbăță, în cazul unei platforme reformiste.

Înțeleg prin modernizare slăbirea frontierelor clasei și straturile sociale, dezvoltarea mobilității sociale și serviciilor sociale, în primul rînd a învățămintului public și introducerea într-o anumită măsură a sincerității în relații cu-a-zicind politico-sociale. În ce privește industrializarea, ea este un mijloc central amenințare de noi și noi locuri de munca și totodată un instrument puternic pentru lărgirea orizontului membrilor societății. Se poate face anterior, simultan sau ulterior dezvoltării agriculturii, aceasta însă este o decizie a stîndrilor politice practice care trebuie să-si acorde răspunderi și să fie trasă efectiv la răspundere pentru eventuale escuse.

Aplicind modernizarea și industrializarea, gîndirea politică devine un instrument al gîndirii economice și trebuie să devină un asemenea instrument, dată fiind situația existențială.

Z. : Dar asemenea gîndire politică nu are cumva un caracter nociv pentru flința purtătoare?

M. : Viața politică are un caracter teatral și generic: subiectul regizorul are un rol deosebit și rolul spectatorilor este imens. Gînditorul politic care încercă să-si asume rolul de actor se angajază într-o aventură fără perspectivă. Adevaratul obiectiv al unei gîndiri conservatoare sau reformiste ferme, prioritate absolută pentru o asemenea gîndire, trebuie să fie viitorul și nu prezentul continuu. Or, se măsura dezvoltările puterii statului, slăbesc puterea familiei. Îar pe măsura ce se dezintegrează situația familială, tensiunile totdeauna prezente în gîndirea copilului devin patogene, de asemenea, lucru cel mai de seamă, prioritățile absolută trebuie să-o albie buna îngrăjare a copililor de vîrstă preșcolară și de vîrstă scolară, primară și secundară, ceea ce impune cîte mai mari investiții în domeniul educației și învățămintului, înzestrarea tehnologică ea mai modernă din prezent, egalitatea copililor sub raport educational, adică dreptul fiecărui copil la cea mai desăvârșită, ea mai bună dintre metodele existente de educație și învățămînt.

L. : Sunt de acord, dar, orice să-nr investi și orice să-nr face în domeniul educației și învățămintului, adolescentul va suferi un soc puternic și nu se va putea integra în societate, dacă nu va observa un minim de dreptate, libertate, egalitate și democrație în societatea respectivă, dacă va observa prezenta unor frontieri ferme între clasele și straturile societății, sau dacă nu va găsi un loc de muncă potrivit.

V. : Dar domeniul politic nu se referă numai la un cadru social dat, ci și la cadrul intersocial, iar epoca modernă nu este tocmai cea mai proprie platformelor conservatoare: viața politică și societății noastre are, ce-l drept, în primul rînd un caracter național, dar are și un caracter revoluționar; revoluții atînă în cîteva unei anumite națiuni, cit și în ce privește relații dintre națiuni: constituirea unor state noi, lînsate de tradiții statale, sau a unor forme statale noi, în state preexistente, este o altă caracteristică importantă a vieții politice și nu stiu ce mai poate să facă gîndirea politică, în afară de a lăsa acă de toate acestea.

Z. : Dacă ar exista gîndirea politică despre care tot vorbim, suntem ea ar găsi și soluții.

V. : N-are cum să găsească soluții. Călătorind printre diferite societăți, am observat că săracia produce o senzație de sălbieție și această senzație se constituie într-o motivare a înarmării, iar achiziționarea de armament — dar și producția lui prin mijloace proprii — face tara încă și mai săracă. Totuși, și bogăția, dacă este o insulă în oceanul săraciei, produce o senzație de sălbieție: tocmai de aceea, în căutarea unei sfere de anexații pentru surplusul de capital, sistemul industrial modern nu reușește să opteze decât pentru înarmări.

M. : Nu-i adeverat! Există și opțiunea pentru revoluționarea permanentă a tehnicii. Gîndirea și înțelege să spune și ea cîteva.

L. : Despre aceasta trebuie să discutăm mai amănuntit cu un alt prieten.

* Fragment din eseul „Riscul gîndirii”, în curs de apariție la Editura „Humanitas”.

DEMONSTRAȚIE LA SIBIU

Joi, 2 august, a avut loc la Sibiu un miting pentru eliberarea lui MARIAN MUNTEANU — președintele Ligii Studenților, pentru conciliere națională, pentru consens interetic și pentru respectarea drepturilor omului. Demonstrația a fost organizată de principalele partide de opozitie. Balconul vorbitorilor a fost pus la dispoziție de către U.D.M.R. — ca simbol al solidarității etnice din Ardeal. S-au edunat circa 5 000 de persoane. Evenimentele incidente au fost prevenite prin prezența efectivă a poliției. Sloganul de ultimă ofră: „Iliescu și poporul / 700 rezervoruri! Fantezia românilor nu se dezmente.

Text și fotografii de OCTAVIAN MAVRODIN

ILUZIA MISTERULUI

Molto : „un mister este o problemă care se întinde asupra proprietăților ei date, pe care le invadază și care prin insuși acest fapt, se depășește, ca simplă problemă“.

¹ Gabriel Marcel, *Le monde cassé*, 1933, p. 297.

Limba știe mai mult despre gândirea celor care o vorbesc decât știi vorbitorii ei. Aurelius Augustinus spunea că există în fiecare dintre noi ceea ce nu adine decât noi însine. El credea că cel mai adine în om este Dumnezeu. De fapt, dincoace de noi însine este societatea, care acționează, în primul rînd, prin limba pe care o vorbim. Omul este singura ființă care poate deveni individualitate, deoarece trăiește în societate. Societatea este condiția individualizării sale. Cîrdul, haină, turma, stupul, mușuroful nu sunt societăți, ci ansambluri, deoarece animalele nu comunică unele cu altele prin vorbire, ci își avertizează congenerii prin semnale, care se propagă de la unele la altele. Animalele nu comunică între ele, ci se contamlinează unele pe altele de aceleasi emocii. Numai prin con vorbire au izbutit oamenii să se diferențieze în individualități mereu mai distințe, mai originale, mai creațoare. Îngăduind con vorbitorilor să întrebe, să nege și să afirme o altă părere, dialogul stimulează dezvoltarea continuă a individualităților și asigură, astfel, mersul înainte al societății.

Dialogul este principalul instrument al feed-back-ului prin care se autoreglează viața unei societăți. De aici receptivitatea deosebită a fiecărei limbi față de schimbările suferite de comunitatea care o vorbește. Cu cit o societate e mai civilizată, cu atât „strâin” însemnă mai puțin „dusman” și mai mult „ospete”. Așa se explică faptul că limba stie deja ceea ce vorbitori ei încă n-au afiat. De pildă, puțini vorbitori ai limbii române sunt conștienți de deosebirile dintre cuvintele „taina”, „enigma”, „miracol” și „mister”. Dar dacă săt luate în seamă expresiile în care se affă, de obicei, deosebirile încep să lăsă la iveală : taina „le păstrează”, enigma „se dezleagă”, miracolul „se întâmplă”, misterul „e de nepătruns”. Nasterea omului, lubrarea moartea sunt marile mistere. Altfel spus, taina ascunde un adevar cunoscut, enigma ascunde un adevar încă necunoscut, miracolul ascunde cauzele care au determinat întâlnirea a două sau mai multe procese și care aveau mai mulți sorti să nu se întâlnească decât să se întâlnească, iar misterul ascunde un adevar de necunoscut de către gândirea umană, un adevar care nu poate fi decis trăti, prin indeplinirea unor ritualuri capabile să intensifice participarea emoțională pînă la contopirea cu „celălîntă rîmî” : misterelor orifice, die nisice, din Agra, din Eleusis, din Samotracie etc. Tot acești termeni exprimă existența unui „secret”, dar numai misterul este incognoscibil. De mister nu te poți apropiia decât prin inițiere”, care începe cu „separarea neofitului de familia și retragerea în pusinu. Există aici un simbol al morții : pălurea, jungla, tembrele simbolizează dincolo, Infernul.”)

Tocmai din pricina că mitenul nu este accesibil vorbitiei și gândirii, ritualul – în care limba este redusă la impleozi și imprecati – este atât de intim legat de mit, care nareză încrezătorul. Roger Caillois observă că „ritul realizează mitul... de fapt, unuiașul lor este indisolubil și divorțul lor a fost totdeauna cunsa decadentei lor.”⁷ Fără ritual, mitul devine literatură și trăierea mitică devine născere estetică.

Că misterul este socotit de mistici inaccesibil gîndirii o dovedește și atitudinea lor față de limbaj. Mîsterul nu poate fi trăit decât prin suspendarea vorbirii, prin adincirea într-o „tâcerere rituală”. Se crede că înslug cuvintul „mîster” e derivat din rădăcina „my”, care simbolizează închiderea buzelor, gestul tâcerii. Mircea Florin socotea că „realitatea mistică apare învăluită în mîster, mai degrabă fiindcă ea nu poate fi descrisă și nu tolerență predicalele limbajului obișnuit sau tolerență cu rezerve și corectări”.²

In realitate, limbajul participă din plin la înșăși formarea ideii de mister. Pentru necuvintătoare, nu există mister. Numai oamenii au ajuns la ideea de mister, deoarece numai ei pot să vorbească despre ceea ce se află dincolo de orizontul lor perceptual: genuri, esențe, cauze, viitor, trecut, zef. Misterul este atributul pe care îl capătă în mintea oamenilor forțele necunoscute și năștăpinate ale naturii. Misterul sporește drept iluzie din elipsă în care se ivesc presupunerea că nu omul a fost creat de un Dumnezeu ascuns, că Dumnezeu a fost creat de un om neștiutator. Spăimă care înțovărășează neconștiința, cauzelor și neputința asupra efectelor l-a indemnat pe primii oameni să chemă „spiritile” ascunse în lucruri, așa cum chemau „spiritile” ascunse în semenii lor. Oamenii nu pot să cunoască lumea decât prin intermediul limbii pe care o vorbesc între ei. Încurajați de înțelegerea dintre ei, încercau să se înțeleagă, la fel, cu lumea inconjurătoare. Aici este izvorul gindirii mitomagice și al iluziei misterului. Toate întâmplările prin care treceau erau privite ca „semne”, de bunăvoie sau de ostilitate ale unor puteri superioare lor și care nu puteau fi imbinante decât prin titularuri magice.

Natura este, într-adevăr, superioară omului. Dar superioritatea ei este doar materială: ea îi dă naștere, ca să crește, ca și omoară. Însă, prin spiritualitatea lui, omul este superior naturii, deoarece ei stie că e muritor. În vreme ce natura nu stie că îl omoară. El înd singurul muritor care stie că moare, omul este singura ființă obsedată de nemurire. Numai că el nu poate obține decât un supliment de vîltor: prietățile creaților sale. Cultura este încercarea omului de a se oua pe morți, de

HENRI WALD

a contracara neconenit superioritatea fizică a naturii
deci

Prin dezvoltarea culturii, oamenii devin conștienți că „supranatural” nu este decât propriul lor spirit. Supranatural este ceea ce cultura adaugă naturii. Salvarea - ceea ce este cel mai omenește în om - spiritualitatea - nu poate veni din afara lui, ci numai din el însuși. Nicăieri divinitate și nici o civilizație extraterestră nu ne va oferi pe farfurii zburătoare - salvarea umanității noastre.

Iuzia misterului pălaşie în regimurile democratice și reînviere în cele despotice. „Misticismul — scria Mircea Florian în 1946 — inflorescă în epoci tulburări de despotism și împărare, cind se surgură gindirea și exprimarea ei. Atunci se gindește în taină, se învăluie și se camfulează simțirea, se pune surdină gurii”.⁹ Iar G.E.R. Lloyd, urmărind procesul prin care dezvoltarea capacitatii de argumentare în agoră grecăsca determină înaintarea mintii de la gindirea mitomagica la prima filozofie rational-științifică din istoria ideilor, scrie că „pe măsură ce crește participarea cetățenilor obisnuită la viața politică a celății, capacitatea de a-și îndupă ca semenii prin argumentare capătă din ce în ce mai multă valoare și importanță, în dezbatările politice ale adunărilor, în ambasade, sau chiar în diferite tipuri de tribunale care, în veacul V, se multiplică la Atena și în mai mică măsură alture”¹⁰. „Miracolul” grecesc începe cu prima confruntare de opinii din istoria Europei.

Bernard Lazare era de părere că „neomisticismul este un rezultat al nevoii de poezie și de frumusețe estetică”*. Este explicabil de ce într-un regim în care numai unul are dreptul să raioneze, dar totul este rationalizat, nevoia de poezie se refugiază în misticism**. Poezia este un „limbaj în sărătătoare”, care săpă mai ușor de sub tutela „limbilor de lemn” a Puterii. Numai că în poezie, misterul este un „irational captat” (G. Călinescu) prin vorbire și nu doar trăire în tăcere.

Actuala agresivitate a misticismului nu este o renaștere, ci o agenzie în fața dialogului rațional și democratic în plină expansiune. Veacul XXI va fi democratic sau nu, va mai fi Andrei Malraux sau

spus, aşa cum se repetă de ani de zile, că „veacul 21 va fi religios sau nu va fi”, ci că „veacul 21 va fi spiritual sau nu va fi”.

Spiritual înseamnă însă încredere în puterea morală a omului și nicidcum credință într-o putere superioară omului.

Misterul suprem este, într-adevăr, spiritul : de unde vine și cum este posibil să se întâlnească în om cu materia ? Dar dacă spiritul nu vine din altă parte și nici nu se „întâlnește” cu materia, ci este creat de activitatea verbală a omului ? Ar fi deci adeverat că la început a răstăvintă, dar nu la începutul lumii, ci la începutul omului și culturii omenesti.

Si deoarece spiritul nu locuieste în spatiu, ci durează în timp, atâtă vreme cit este actualizat de vorbirea și gândirea omului, ei nu pot să supraviețuască dacă nu s'acapătă un cor mai puțin perisabil decit al oamenilor: o **operă literară**, plastică sau muzicală, pe care oamenii să o poată căti, privi sau ascultați, astfel, să- se perpetueze.

Spiritul nici nu vine de undeva, nici nu pleacă undeva. El există câtă vreme există oameni.

Deși nu se va sănătate de ce lumea aceasta există în loc să nu existe și nici dacă este efectul unei evoluții sau creația unui Dumnezeu, ea este cunoștilă, chiar dacă, fiind infinită și eternă, nu va fi pe deplin cunoscută niciodată.

* Problema este o întrebare în care subiectul se află în căutarea unui predicat, iar misterul este o întrebare care spăsă atât asupra predicatorului cit și a suiectului.

⁹ M. Eliade, *Mythes, rêves et mystères*, Paris, Gallimard, 1957, p. 242.

3) Roger Caillois, *Le mythe et l'homme*, Paris, Gallimard, 1972, p. 27.
 3) M. Florian, *Misticism și credință*, 1948, p. 35
 3) M. Florian, op. cit., p. 36
 3) G.E.R. Lloyd, *Magie, raisoare și experiențe*, Paris,

Lucrare de MARCEL CHIRNOAGĂ

ARBITRAR, NEGREPĂTI SI ABUZURI ÎN

ISTORIA STIINȚEI ROMÂNESTI

LOCURI REZERVATE PENTRU GULAG (I)

Incerările prin care trece azi Marian Munteanu îmi dau amara senzație a reperării unor „conjuncturi” din anii '50-'60. Un intelectual non-violent care exprima un creș antitotalitar este maltrat și aruncat în pușcărie. Evident, unii protestează, dar alții ridică din umori să-si vad liniiști de drum. Fiindcă astăzi suntem noi, români. Gata să tragem cortina peste oile mai tragic evenimentele ale istoriei noastre. Rindurile care urmează sunt dedicate unor oameni de știință — prea puțin cunoscuți de generatiile noi — care au căzut victimă violențelor de inteligenții cinstiți. Pe dosarele lor, ce continuă să rămână secrete pentru presă și opinia publică, să scriu: Detinut politic.

GHEORGHE I. BOTEZ

Detinutul politic prof. Botez I. Gheorghe, a murit la Capul Midia în 1963 strivit de un mal de plămînt care s-a prăbușit peste el. Născut la Chișinău — județ Iași în 3 martie 1892, a fost asistent al acad. Paul Bujor la Facultatea de Științe Naturale din Iași. Doctor în antropologie de la Sorbona (1926) cu o lucrare distinsă cu premiu „Broca”, a devenit profesor de paleontologie la Universitatea leșeană în 1931.

Botez a inaugurat cercetările de antropologie fizică pe teritoriul Moldovei și a scris primele cursuri de antropologie din țara noastră. Este de retinut că Gh. I. Botez a fost unul din partizanii fervenți ai evoluționismului și a adus argumente peremptorii împotriva racismului, a geopoliticii în vizinătatea nazistă. În paleontologie, el are meritul de a fi inițiat, singur sau cu N.N. Morosan, studii vaste asupra paleoecologicului de pe teritoriul României (stratigrafie, paleoantropologie, arheologie). A fost laureat al Academiei Române (1931) și membru ales al mai multor societăți științifice de pe lângă hotare.

În prezent, Gh. I. Botez este un nicițat. Din cauza „complotului tacerii” asternut în cel aproape 40 de ani de la moarteasă sa, numele său nu mai suntează, nici măcar universitarilor din profesia sa.

ION JOVIN

Probabil că cel mai în vîrstă azi, este doctorul Ion Jovin. La cei 92 de ani săi, este de o admirabilă vivacitate de spirit. În spune: „În sinistra colonie de muncă de la Capul Midia, muneca din zori pînă scara. Norma mea era să spars cu ciocanul, dintr-un bloc mare, 2 metri cubi de piatră de cale ferată. Alții erau la loptă, or la tirnicon. Săpau pînă cădeau legături. Nu aveam duminică. Cine nu-să facă normă nu primesc nici mâncătură sau de vase numita corabă. Insotită de un terci de făină și legume. O dată pe săptămîna și bucată minuscule de carne. Nu și astfel de mirare că detinutii, epuizați, bătători, subnutriți, răceau distrofii grave și mureau ca muștele. Cind lagărul să-să scindește (Midia și Năvodari), doctorul (și el detinut) mi-a predat mie infirmieră de la Midia „eu tot inventarul via și mor”. Cum adică și... mor? Drept răspuns m-a dit într-o masă, unde am văzut silvuite vrco 60 de cadavre. „E recoltă pe săptămîna asta” mi-a zis. Nu se aruncă în groarea comună decât o dată la săpte zile.” Căpitanul Borcea, ulterior judecat pentru bestialitate a declarat: „Nu sună vinovat. Am avut ordin verbal (s-a lăsat cu frica de scripta manent) să-i exterminăm mai ales pe generalii Pătrângescu (aruncat într-o groapă comună) și Traian Georgeșcu, ambi fosti achitionan regal. „Dumneavoastră pentru ce vîcă erăt la canal!” Am fost medicul lui Iuliu Maniu și în genere un membru „mai răsărit” al P.N.T.”

Născut în 8.01.1896, în Feinac — Arad, I. Jovin a făcut studii de medicină la Budapesta și Cluj. A făcut parte din delegația de tineri care au participat la Actul Unirii de la Alba Iulia (1918). S-a specializat în anatomică patologică la Universitatea din Berlin și Freiburg (cu celebrul L. Aschoff), apoi la Paris cu prof. R. Proust (fratele româncierului), dedicându-se în cele din urmă aplicării radium-ului în

tratamentul cancerului. A lucrat astfel direct cu profesorul A. Lacassagne și C.I. Regaud în Institutul Curie. Revenit în țara noastră, în 1928, I. Jovin este, alături de dr. Amza Jianu, fondator al primului centru de tratament radiologic al cancerului din țara noastră. Studiul magistral dedicat unei anumite forme de cancer, a făcut ca în literatura științifică mondială această tumoră să se numească *epiteliomul Jovin* după propunerea medicului radiolog american prof. J. Ewing, la Congresul mondial de radiologie de la Stockholm (1928). Alte lucrări ale lui Jovin sunt citate și comentate în tratatul lui J. Ewing (S.U.A.), M. Garnier și V. Delmare (Paris), L. Delherm (Paris) și.

CONSTANTIN MOTĂS

Detinutul politic Motăs Constantin este o personalitate științifică prea mare pentru a fi uitată membru al Academiei Române în 1937, exclus apoi din societatea Academiei R.P.R. din 1948 alături de indexabilii Lucian Blaga, C. Rădulescu-Motru, Gr. T. Popa și al. Născut în 8 iulie 1891 la Vaslui, era nepotul (fiu de frate) al cunoscutului parazitolog C.S. Motăs (1869—1931), cel care a intrat în istoria științei mondiale prin descoperirea parazitului ce distrugă globulele roșii la oi (*Babesia motasi*). După studiul de științe naturale la Iași (1911—1915) unde a fost elevul lui Paul Bujor, I. Borcea și I. Simionescu, C. Motăs și-a lăsat doctoratul în zoologie la Universitatea din Grenoble cu teza: „Contribution à la connaissance des *Hydracariens*, particulièrement du sud-est de la France” (1923, cu prof. Louis

Léger). În timpul primului război mondial a luptat ca aviator pe frontul francez-german. Între 1915 și 1917, a urcat toate treptele școlilor universitare leșene, devinând în cea din urmă profesor titular de zoologie, după moartea prof. Ion Borcea. Cu S. Karanian și P.A. Chapouta, Motăs a pus bazele unei noi ramuri a hidrobiologiei: *Hydrobiologia* (studiu vieții în apele freatici). Studiile pe care le-a efectuat în apele Franței, Germaniei și Madagascarului (1927—1929) îl s-au adăugat cele ce au inclus lacurile limnofice Bucureștilui, torrentul din Caracal, animalele din Marea Neagră etc. Singur sau în colaborare cu Janu Tanasechi. Motăs a descris peste 50 de specii noi de hidrocarpi și alte animale acvatice necunoscute în știință vîndă la el, între care și familia Bogatiidae și Arrenuridae (1948).

Aproximativ 40 de genuri și specii noi îi au fost dedicate de cercetațor român său străin, între care: *Corticarius motasi* și *Rheomimus motasi* (O. Lundblad), *Pentax motasi* (K. O. Vietz), *Katherinella motasi* (P.H. Verammen-Grandjean) și al. Motăs este de asemenea unul din pionieri pe plan european al combaterii insectelor dăunătoare pomilor fructiferi. El a fost și directorul Muzeului Antim, din 1944 pînă în 1948 cind o bandă de fasciști români l-au amulat de lingă microscopul său și l-au azvîrbit în celula unei închisori de politici. Motivul? Om cu vederi de știință. Motăs fusese membru al Partidului Social Democrat. În atunci cind o parte din arăvășii acestui partid (Lothar Rădulescu, St. Voitec și al.) l-au trădat unindu-se cu P.C.R., Motăs nu a acceptat dezolvarea social-democratice, rămnind credincios ramurii Tîței Petrescu. Astăzi nimic altceva decât o simplă opțiune politică și aceasta, în cadrul unui partid munclor democrați. După aproape 8 ani de suferințe în temnițele comuniste, Motăs a fost „reabilitat”. A fost adus ca profesor la Universitatea Bucureșteană, mai tîrziu îl s-a recunoscut și calitatea de membru al Academiei Române. Autoritățile comuniste nu aveau cum să facă altfel. Presunția internațională pentru liberație și protestele repetate ale unor cunoscuți oameni de știință ca profesorii C.I. Delamare-Deboutteville de la Universitatea parisiană, René Ginet de la cea din Lyon, B. Condé de la Universitatea din Nancy și al. care amenințau să deterioreze și mai grav prestigiul (și astăzi sfornat) al României în lumea culturii europene, l-au redus pe C. Motăs lingă microscopul său.

IOAN I. GHEORGHIU

Unica vîrstă pentru care Gheorghe I. Ioan (n. 1892, la Coroadești — Tutovala, profesor de igienă socială și profilaxie la facultatea leșeană de medicină, a făcut 13 ani pușcărie (1950—1963) a fost aceea de a fi încercat și salvez de la arestare pe vară sa primărea celebra aviaționar Smaranda Brăescu, care alături de alți oameni de vîză de la noi (Gr. T. Popa, acțorul Constantin Tânase, generalul Aldea și al.) semnează un memorandum O.N.U., prin care arătau că alegările din 1948 fusese un glosolan trucat. Încercarea de a fi salvat po-lăzmoasă recordul mondial de parașutism a eşuat, odină cu prof. L.I. Gheorghiu fiind arestat și alii numeroși pacienti, între care și fiul orășenelui, studentul medicinist Mihai I. Gheorghiu, care și-a petrecut aproape 18 ani în înfernul minelor de uraniu și în altă muncă silnică, ultterior asistent medical la Neurologie-Colonita datorită interziselor prof. dr. Ioan Ciucă care să-a opus ordinului Anchetă Spioni, de a fi persecutat și după eliberare.

Prof. Ioan I. Gheorghiu a studiat medicina la Iași (1911—1917), a luptat în primul război mondial, apoi și-a desăvîrșit pregătirea în bacteriologie și igienă ca bursier Rockefeller, la Facultatea de Medicină din Strasbourg (cu prof. A. Borrel la Institutul Pasteur de Brabant-Bruxelles (cu laureatul Nobel J. Bordet) și la Institutul Lister din Londra (cu prof. Ledingham). L.I. Gheorghiu este considerat azi a fi fost printre primii în lume care au abordat studiul comparat al bolii cancerogene la om, animale și plante.

În deceniul 1925—1935, el a publicat lucrări citate și azi despre unele cancere ale roșinătoarelor de laborator și plăsărilor, despre tumorile vegetalelor. Este primul în

lume care încearcă să vaccineze plantele contra tumorilor specifice — lucru nu obișnuit în Franță și oricum european care face încercările de transplantare de tesuturi cancerioase între cancerioase heterologe. Lucările sale sunt citate pe larg în tratatele de imunoologie ale lui J. Bordet, O. Tauschländer și R. Werner C. Arnould și al. Balneologie românească și datorită studiilor amprezintătorilor terapeutice ale unor ape gazeuze și namulului de Dorna, ale apelor minerale Poiana Negri și Slănic Moldova.

Arestat în 1950, acuzat de uneltime gravă împotriva statului, L.I. Gheorghiu a fost initial condamnat la 15 ani muncă silnică, apoi gratuit în 1955 (vîrstă boala). O crimină indiferentă sau intenție a facut ca la Suceava acție „ăi-i fie pierdut”, astfel că în calitate de „om fără identitate” a continuat să stea în pușcărie încă 8 ani (pînă în 1963). A murit în 29 aprilie 1968, la București.

S-ar putea pune, cel puțin teoretic, cîteva întrebări: Ar fi putut acesti oameni să fie salvați? Care meritile lor științifice, cînumele lor postă hotare să nu fi constat? Si dacă s-ar fi putut interveni în favoarea lor la Gheorghiu-Del de bîldă, cine ar fi trebuit să-o facă? Acestor întrebări, unit îndîrind să le dea un răsună defensiv, nu condiționează înțelegerile de la Suceava acție „ăi-i fie pierdut”. Nu, condiționează astăzi lumenul său de dură prezență sovietică altă de dură prezență orice intervenție și fi fost sortită execuției, iar cel care ar fi îndrăznit să-o facă ar fi riscat aceeași personal, nu sănătatea sa. Spre deosebire de „genul Carpaților” și savanța de renume mondială care nutreau față de oamenii de știință un nociv complex de inferioritate. Deja, a rămas cu mentalitatea munclitorului pentru care un creator științific înseamnă totuști „ceva superior”. S-ar fi putut ca el să fi fost receptiv, aprobind anumite „amintiri” speciale în ciuda faptului că exterminarea „inteligențialității burzgeze” fusese ridicată la rangul de politica de stat. Si-anol existau și oameni de știință care, prin

vederile lor de știință, prin funcțiile pe care le aveau în nou regim ar fi putut să se constituie în apărători. C.I. Parhon de pîldă, apoi naturalistul acad. Paul Bujor — vechi socialist și orientat al U.R.S.S. C. Motăs fusese, de altfel, asistentul lui Bujor, lucraseră împreună. Dar Bujor era prea bătrîn și ocupat cu onorurile ce îl se făceau. Ori poate acad. Vasile Mirza — comunist din ilegalitate. Ori poate Traian Săvulescu: era înșă princa cu „reformarea” Academiei Române, cu eliminarea lui Blaga și Rădulescu-Motru, și primirea cu onoruri în înaltul for a pseudohistoricul M. Roller — nemul care România și limba română erau componente ale universului slav. Ori poate fizionologul legean Vasile Răscău, și el academician și cu o platformă politică excelentă. Dar, din pacate n-au făcut-o, complicându-se într-o dulce amneză pe care francezii nu s-ar fi sfîrtit să-o numească colaboraționism.

RADU IFTIMOVICI

P.A. Afăm că acad. S. Nicolau și soția sa, Ralu Nicolau, au intervenit în 1947 reușind să impiedice arestările și incuparea prof. univ. dr. Gr. T. Popa.

UN LITIGIU SPRIJINUL INTERNATIONAL

• Așa cum am promis în numărul 28 (din 27 iulie a.c.) al revistei noastre, continuăm dialogul pe tema ajutorului internațional, deschis prin intervențiile doamnei Doina Cornea și ale domnului Pavel Câmpescu, la care aşteptăm în continuare participarea specialistilor din toate domeniile, în primul rînd politologi, economisti, sociologi și pedagogi versati în probleme de educație socială.

AJUTORUL INTERNAȚIONAL: DE LA ETICĂ LA ONTOLOGIE SOCIALĂ

GABRIEL ANDREESCU

Ajutorul Internațional. Un fel de a zice. Sub acest nume se fac referiri la multitudinea de relații economice și instituționale pe care România este interesată să le promoveze. Ajutorul umanitar — adesea căravane cu bunuri de strictă necesitate — a fost intens în primele săptămâni de după Revoluție și s-a diminuat, firesc, cu timpul. Nu cunoște nici un concordanță care să nu îl aprobase întrimește în lără a acestui ajutor. Dar el nu poate fi prea mare în valoare absolută și nici nu influențează situația economică în adincime. Marea mișă pentru societatea românească este reprezentată de investiții, de credite, cooperări pe teritoriile pietelor, de participarea României la întreagurile economice și politice internaționale. Într-un astfel de caz însă situația internă începe să depindă semnificativ de lumea de afară. Din această cauză, și pozițiile...

• **Cine sporește ajutorul?** Investițiile sunt intimidante de cele cîteva legi care stabilesc relația partenerilor străini cu statul ori cu particularii români. Insuficiente de generoase față de foamea de investiții pe care o avem. Apoi, de birocrația căreia legile în cauză îi au deschis un străgător orizont de activitate. Să nu îl uită că trăim, unde, în Balcani? Dar mările atacuri au în vedere mari probleme. În primul rînd, tema stabilității și naturii situației politice. Cind, pe 12 ianuarie prima mare manifestație tulbură consensul național, observatorii japonezi care urmăreau evenimentele din România au venit și au spus: „Dacă nu există ordinea necesară pentru munca noastră nu avem ce căuta aici”. Experimentați și pesimisti japonezii au recedat după 20 mai. Atunci ne-am amintit: „Românii au votat ca să poată să nu ca să poată lucra. Nu credem că Japonia mai are interese aici”. La mijlocul lui iunie, la Stockholm, se discuta împărtirea unui urias ajutor economic oferit ţărilor din estul Europei. România li revenea aproape un sfert. După ce în seara zilei de 13, spectatorii occidentali au văzut pe ecran o femeie sălbatică de către mineri și, im-

dișt, secrete cu Ion Iliescu multumind acelorași, tot ajutorul s-a evaporat. Să însă nu căză, rînd pe rînd, nemunrate înțelegeri care urmău doar să fie semnificate. Nu știu dacă actualul președinte al ţării, scotind carbune împreună cu cei 12.000 de ortaci ai lui, pe degeaba și tot timpul, pînă la sfîrșitul vieții, ar putea să recuperze uriașele pierderi materiale — și de-a rînd numai acestea! — pe care le-a adus poporului român acțiunile lor din luna iunie. Să spui că nu primim ajutor din vîna Doinei Cornea este o pură (sau vicleană) orbiră. Cel care are puterea cea mai mare în stat și cea mai mare responsabilitate pentru situația din țară. Să situația de aici, din România, este criteriul decisiv care stabilește nivelul relațiilor noastre — fie economice, fie politice — cu Europa și cu restul lumii.

• **Problema etică.** Nu există o controversă propriu-zisă etică întrucât acel criteriu este în raport cu care se discută problema ajutorului nu poate fi contestat pe față de nimănii: interesul național. Este în interesul societății românești ca partenerii străini să investească și să ofere, acum, credite? Este în interesul ţării ca România să fie acceptată din toamna, cu statut de observator în Consiliul European? Pentru o gîndire elemențiară răspunsul pare simplu și imediat: da. Din pacate relația dintre acțiuni și efecte este deseori paradoxală. Statele occidentale au sprijinit România, în anii '70, ca pe nișă o altă țară socialistă, europeană. Și nișă o țară socialistă europeană nu a căzut astăzi de jos ca România. Simpatia Washingtonului, din urmă cu regina Marii Britanii și intîrziile cu președintii Franței au stimulat paranoia lui Ceaușescu. Ajutoarele au fost cele care, conduse de dictator, au cum o matină conduce un avion, au făcut ca greșelile economice să ne coste atât de scump. Cîți au fost de acord, pe atunci, că trebule refuză sprijinul occidental? Interesul național este de ordinul efectelor, ajutorul, de oel al cauzei lor. Legătura dintre unele și altele ține de o întreagă ontologie socială. Contro-

versele implicate de poziția internațională față de România sunt deci de natură ontologică, nu etică.

• **De ce ne temem.** A sprijini — economic, politic — guvernul român înseamnă să-i da putere, legitimitate și credibilitate (și nimic nu este în zua de astăzi mai scump plătit decît credibilitatea, observa, înțelegă, cineva). În condiții fișoare și cu atât mai mult într-o perioadă de transiție un guvern puternic este binevenit; are posibilitatea să promoveze interesul național. Sunt condiții de acum condiții fișoare? Promovează actualul guvern interesul național? Din punct de vîntuș puterii, la opt luni de la Revoluție, este tragic. Asimilarea categoriilor sociale unele împotriva altora: agresivitatea și frusada din timpul campaniei electorale; reorganizarea forțelor de opresiune, ca niște calomniere, maculare a tot ceea ce a însemnat, în anii tiranielor, demnitatea națională; utilizarea unor grupuri de soc și metode care nu pot fi comparate decît cu oribilele acțiuni de tip fascist. Or fi părțile astfel de calificative un pic fanatice, en insuși, care am ororare de afirmații extremiste mă simt puțin incomod cînd

le scriu, dar... de necrezut, acesta este adesea. Cum să calific un guvern a cărui Poliție — la cîteva luni de la o Revoluție care a lăsat-o — include fără mandat de arestare și bate cu poftă demonstranții? Cum să calific un guvern care folosește drept tăpi împășitorii copili? Tinindu-l — opți într-o cameră, în condiții promiscu — peste o lună de zile, fără să șnute părținții? Toată istoria noastră postrevoluționară sugerează că pentru actuala forță politică păstrarea puterii este priorită față de interesele generale — evident, legate de libertatea individuală și de democratia. Ar fi și întrebarea dacă este cauză să asociem puterea politică cu forțele obșture implicate în evenimentele răspingătoare din ultimele luni. Dar a demonstrat pînă acum această putere că ar fi, într-adevăr, disociată?

• **Un raționament.** Dar chiar așa fiind să-ă putem spune, în principiu, că deschiderea României și acceptarea ei în viața economică și politică internațională ar fi benefice, prin efecte subtile, și sub un guvern blamabil. În timp, contactele externe ar aduce servicii democratiei românești prin acelle înțântări cauzale pe care, orice putere, orică ar fi de in-

Desen de MARCEL CHIRNOAGA

INVESTIȚII DE CAPITAL STRĂIN ȘI IMPEDIMENTE JURIDICE

DORU COSMA

Afișă la cîsul privatizării, țara întreagă — de la președinte, guvern, partid de guvernămînt, la partide de opozitie și celățeanul de rînd — pare să îl înțeleagă că România nu poate ieși din marasmul economic în care a impins-o comunismul decît printr-un apot masiv de capital străin. La fel de constițentă însă pare să fie țara și de rezervele investitorilor străini față de ofertele ce îi se fac de a-să plaseze capitalurile în economia noastră, mai ales sub forma participării la înființarea de societăți comerciale. De unde sumedenia de „explicații”, „supozitii”, „incriminări” etc. referitoare la cauzele amintitelor retineri. Ucișă descoperă aceste cauze în „masinatilie” anumitor forțe malefice, hotărîte să „destabilizeze” țara și să submineze astfel încrederea străinătății în stabilitatea raporturilor economice din țara noastră, stabilite atît de necesară unor investiții pe termen lung. Alături unei delinquentă de capital străin pe seama „denigrării” plăinidei democratii române de către unii intelectuali, care ar fi sugerat guvernelor străine ca ajutorul economic și financiar să ne fie acordat numai sub condiția respectării unor minime standarde democratice. S-a vorbit însă mai puțin, indeosebi în presa pro-guvernamentală,

de vinovăția acelor care prin acțiuni extralegale, în răspîrni de ordinea de drept care trebuie să dominească într-un stat democratic, precum „mobilizarea” minerilor pentru „pacificarea” Capitaliei, să crește o stare de spirit potrivnică unor raporturi economice stabile. Să mai puțin să-a vorbit despre impedimentele de ordin juridic pe care actuala legislație le pune, poate fără voile, în calea investitorilor de capital străin. Asupra cîtorva dintre aceste obstacole ne propunem să sărbăram în rîndurile ce urmează în temeiul unei experiențe proprii, dobândite în exercitarea profesiei de avocat.

Regimul juridic al investitorilor de capital străin în țara noastră este stabilit în principal prin Decretul-Lege nr. 96 din 14 martie 1990 al CPUN, decet-lege care își dezvoltă menirea chiar prin titulatura sa de act normativ „privind unele măsuri pentru atragerea inves-

titel de capital străin în România”. Dispozitivele sale trebuie coroborate pe de o parte cu unele acte normative pre-revolutionare (pentru a nu spune: ceaușiste), pentru că astfel pot fi calificate în raport cu datele aparîției și indeosebi cu „orientarea”, ca decretul nr. 474/1972 și 425/1972 (decrete abrogate numai parțial prin sus-amîntitul decret-lege nr. 96/1990 și, încă în vigoare în unele privințe) iar, pe de altă parte, cu anumite norme din codul comercial. Curind după edictarea decretului-lege nr. 96/1990 am fost contactat, în calitatea mea de avocat, de o serie de firme străine, doritoare să înființeze, împreună cu parteneri români, persoane fizice, societăți comerciale (pe acțiuni, cu răspundere limitată sau în nume colectiv). Preferințele lor să-ăndrepătă căre societățile cu răspundere limitată pentru considerații ce nu este cauză să fie expuse aici. Ceea ce i-a frapăt — și descurajat — dintr-un început pe investitorii străini a fost înaintea de toate multitudinea de aprobări administrative prealabile necesare pentru înființarea și funcționarea societăților planificate. Într-adevăr, conform art. 14 al. 2 din Decretul 96/1990 constituirea societăților comerciale cu participare străină se aprobă de ministerul coordonator al domeniului de activitate, cu avizul Ministerului Comerțului Exterior și al Ministerului Finanțelor, iar pentru societățile comerciale din domeniul producției și cu avizul Ministerului Economiei Naționale.

(Între timp titulatura unora dintre aceste minister, dintre care unele au fusionat cu alte minister, s-a schimbat, dar necesitatea aprobărilor și avizelor în discuție a rămas același.) Într-un caz concret în care mi s-a cerut să acord asistență juridică unei firme străine, care își alese ca obiect al contractului de societate importul și exportul de produse alimentare, dar și de produse ale industriei electronice și a lemnului,

IREDUCTIBIL: UNIRI SI ARBITRARIUL PUTERII

teresă să le controleze, nu le poate controla.

Este de altfel rationamentul folosit si pe vremea lui Ceausescu. Direct se sprijina o structura autoritară, indirect aceasta este erodată. Mai indoielnic totuși că ar fi de valoare, scum și în aceste condiții, rationamentul „sabotării subtile”, dar nu pentru că el nu a funcționat niciodată pe vremea lui Ceausescu. Evoluția societății românești va depinde, în continuare, de o multitudine de factori. Unul de natură economică, altii cu un prioritar caracter social și politic. Ultimii vor influența, rapid și prioritar, situația din țară. Ultimii vor determina, cu pasi de timp de ordinul lunilor, evoluția către democrație ori către o nouă formă de autoritarism. Înainte ca investițiile străine ori comerțul cu țările europene să schimbe structura salarială și mentalitățile. De aceea poziția Occidentului față de România trebuie evaluată prin impactul socio-politic, nu atât prin efectele economice, lente și ecclitoare. De aceea importanta aspectelor ce tin de putere, legitimitate, credibilitate. Ajutor economic, relații politice? Da, bineînțeles, dar astfel încât să susțină o putere pozitivă; o legitimitate creațoare; o credibilitate care se confirmă.

Conditionarea ajutorului. Există într-adevăr persoane care sunt chestionate de anumite instituții de prestigiu în legătură cu poziția optimă față de guvernul român. Si nu pentru că ar fi fost delegate de C.C. al F.S.N., nici pentru că ar fi ajuns întimplător să răspundă unui sondaj. Aceste persoane — în fapt, personalități — sunt în opinia internațională mesageri autentici ai intereselor poporului român deoarece nu sunt mesageri interesele lui într-o vreme cind nu era deloc simplu să o faci. Valuri de acuză au sosit pe adresa acestor purtători de cuvint neașteptat pein vot popular, întrucât au conditionat ajutorul extern. Care sunt, în definitiv, condițiile așteptate de preu suportate de anumitor? Asigurările că va exista o presă liberă! Dar nu este firesc să le ceri de vreme ce urmărești să reduce arbitrajul de către guvern, dacă cu zdrobire independentă sunt aruncăți din tren? ori un proiect de lege, calculat după cel vecchi, face referiri la pericolul acelorasi concurență fascistă (dar nu comunista) și tolorașă dată ca elibri contra sindicatelor cunenește? O televiziune independentă! Care nu, poporul român, nu o merită? Multă dină de altă cîteva luni dină altătoate de ani suntem televiziune acceptată, nu-a venit astăzi să? Serbilor internațional trebuie dat doar în elina cind o nouă legislație va anula ecclisianul de arbitrajul puterii! Cînd drepturile omului vor fi deținute respectate? (El, urmăritii, amenințăți, și bine că nu sunt). Aș cumva guvernul altă idei în privința drepturilor omului?

In fond total este foarte sintru. I se cere puterii sa faca acel ceea ce este deosebit de tot spus ca ii va face. Nu-i va face? Ajutorul international va veni, incat o data, o sfarsire pe spinarea noastră, a majoritatii. Si, majoritatea fiind, nu vom ramane mai putin

lui, pentru „demararea” societății ar fi fost nevoie de nu mai puțin de 3 aprobări și avize ministeriale, toate conditionate și de anexarea unei documentații cuprinzind po lingă contractul de societate și statutul societății, un memoriu de fundamentare și un studiu tehnico-economic de eficiență. Interesindu-mă la ministerele chemate să aprobe sau să avizeze cererile de înființare a societății și alte anexe necesare am aflat că, potrivit unei estimări optimiste, bazate pe practica în vigoare, durata medie a obținerii unelui aprobări sau a unui aviz era de circa 1-2 luni. Chiar și în cazul solicitării simultane a aprobărilor de la ministeriale de resort desăvârșirea întregii operațiuni de constituire a unei societăți comerciale, care implică în plus avizarea și autorizarea, într-o etapă subsecventă, din partea Ministerului Comerțului Exterior și a Ministerului Finanțelor, tot ar dura finalmente minimum 6 luni. Este desigur excesiv într-un domeniu în care celeritatea este cuvântul de ordine. Am fost întrebat — și m-am întrebat — dacă se justifică într-adevăr un număr atât de mare de acte administrative prestatibile și răspunsul a fost negativ.

Un alt obstantol, deosebitiv juridic si economic, in calea inflantării societății comerciale la care m-am referit (dar și a inflantării oricărui societății comerciale) I-a constituit quantumul mult prea redus al beneficiilor anuale în lei ce pot fi transferate în străinătate în valută convertibile prin schimb valutar efectuat de Banca Română de Cointer Exterior. Conform art. 12 al. 2 din decretul nr. 96/1990, din aceste beneficii în lei partenerul străin nu poate transfera în valută convertibilă decât o cotă de cel mult 8% din acordul său finanțărlor la constituirea capitalului societății (dacă plata acestiei cote nu se poate face în disponibilul în valută aflat în cont al societății). Față de imprejurarea că în țările vest-europene se practică,

...SI TE VA AJUTA DUMNEZEU

IHOR LEMNIU

In ultima vreme ziarul nementionabil a deschis o rafală de invective împotriva doamnei Cornes, probabil la indemnul domnului președinte de a răspunde la „propaganda” împotriva guvernului de la București prezentă în presă imagistică internațională. Mă întreb de ce nici guvernul, nici atotputernicul P.S.N., nu au un specialist în tehnică propagandei, care să le spună că oricălu vorbire de râu a unei persoane sau a unor grupuri în ziare nu poate anihila efectul unei benzii de 10 metri în care se arată niște Vandali care lovesc cu ranga o fată înălță. Oare domnilor ziaristi născocitorii de invective nu știu că în timpul ocupării Bucureștilor de către „minei” s-au trase mii de metri pe pomicula și care, prin montaj, arăta dimensiunile grozăvilor din 14—15 iunie într-un

Oare nu este bineunoscut faptul că în tradiție comunista denigrarea prin presă precedă arestările și condamnarea la moarte sau decenii de pușcării ucigașoare. Sigur, guvernul actual nu poate face prea numeroase arestări, căci în condițiile informatici actuale se află tot. Mi se pare că oamenii din generația mea, mai ales cei de la putere, nu realizează că trăim într-o societate informatică monotonă.

In era astăzi informatică, că monopolul informației nu este posibil, nu-l are nici măcar televiziunea care, din cauza permanenței pe micuț ecran a unor bărbați între două vîrstă nu tocmai simpatice nici prin aspect, nici prin serviciile făcute vechiului regim, te obligează anotimp să te muti la postul de altărti unde vezi baleline, cintările de rock sau aspecte din istoria artelor. Mai mult decât atât, îi se arată interioare de magazine tislete de mărfuri și caserote amabile care îți înzăpeză rapid cumpărăturile din coș TVR, în afară de faptul că este deformată din punct de vedere al politicilor interne, are totușă grija să nu trezească pofta de un trai normal.

Sigur, după faptele de bîră din 14-15 iunie, guvernele ţărilor miternice vor fi reținute în a acorda ajutor guvernului român.

Lucrul este că se urnează de firesc, dacă însemn semnă de faptul că țara noastră a semnat Actul final de la Helsinki, duțorită căruia înțărarea drepturilor omului nu mai este treaba internă a fiecărei ţări, ci ceva care poate fi făcut și de lumea întreagă.

Mă întreb de ce membrii guvernului, dintre cei cu studii în străinătate, să afirmă prin scrisori interesante în domeniul lor de specialitate, nu înțelegh că râu le face ziarul nementionabil și că din multă nevoie nu de dezbaterea problemelor multiple și enorm de grele cu care sunt confruntatii. Apoi, cred că este necesar să se ducă o campanie de presusință împotriva disavoului comunismului din noi îngineri, din propriile rinduri ale misericordiei care a format guvernul, altădâunător pentru politica internă și cea internațională. Nu vreau aici să critici guvernul pentru neocomunism. Totușă suntem contamnați de el, desigur nu în același măsură. Grav mi se pare că în cel mai înverșurat organ de juriu anticomunistă am găsit un astfel de articol, de totușă frumusețea, care ar fi făcut mare plăceră fostiei conduceri a CNST. Am dat pește un articol, de data aceasta de politie economică generală, cu tot dichisul: găndiri economice „planificate”, strategii, opțiuni, exploatarea ţărilor subdezvoltate... să ne ferim si noi de neastă exploatare interne și externe.

tări. La care se adaugă faptul că în lumea tonul este dat de țările cele mai puternice, în care guvernurile se străduiesc din răspunderi să anereze drepturile omului. În spiritul vremii. Să nu uităm că puterea gigantică a Statelor Unite și cea mai modestă a Eurocel Occidentale, fără a reurge nici măcar la un limbaj prea violent (evident că un om cu educație nu poate vorbi sau scrie în limba nemenționabilului ziar) a obligat cea mai trufășă mare putere totalitară să-și înălțăre dictatură și să extindă într-o manieră progresivă drepturile omului. Organiza-

mai ales la depunerile pe termen, dobânzi ridicate, mergind în Anglia pînă la 10%, nu se vede vole interesul economic de a investi în România capitaluri însemnate pentru a putea transfera în străinătate, în valută convertibilă (singura monedă care interesează deocamdată pe investitorii străini) doar col multe din beneficiile anuale în lei. Altfel spus, restricțiile legale la fructificarea investițiilor de capital sunt la noi mult prea severe pentru a încuraja aserarea investițiilor, ele determinând, dimpotrivă, pe investitori să-și canalizeze capitalurile spre țărî cu legislație mai stimulativă ori pur și simplu să le depună la bănci, care le oferă avantaje financiare mai mari, mai sigure și cu eforturi mai reduse decît investițiile în România. Este, desigur, lăudabilă intenția legislatorului român de a ocroti comerțul și industria din țara noastră față cu concurența unor societăți comerciale cu participare de capital străin, după cum este de înțeles strădania aceluiași legislator de a păstra în băncile românesti o cantitate cit mai mare de valută convertibilă. Dar este mai mult decît îndoilenic că investitorii străini, pentru care legea supremă este profitul, vor fi îspititi să constituie societăți comerciale în România cînd obstacolele birocrațice, atât de mari, temporizează funcționarea efectivă a societăților plănuite și cînd avantajele de ordin economic sunt relativ modeste, cel puțin în comparație cu cele oferite în țările investitorilor ori în țările est-europene, angajate pe calea «economiei» de piață. Ceea ce îndepărtenă capitalul străin de țara noastră nu este prețul „ponegrile” a țărilor de către unii inteligenți jucători, care în realitate nu fac decît să spună adevaratul despre situația existentă în România, ci oprelistile de tot felul, inclusiv juridice, puse în calea investițiilor massive de capital, fără de care redresarea economică a țării nu este posibilă într-un viitor previzibil.

arătă efectele pe toate planurile, chiar și la partidele prin definiție anti-comuniste.

Căci este că, datorită vandalismelor din 14-15 iunie, guvernul occidental nu va acorda ajutorul guvernului român, nu-l vor primi în diferite Organizații internaționale. Termenul ar putea fi scurtat, dacă împreună cu cel care l-a chemat și l-a condus, s-ar căcăgina în piață publică. Ceea ce bineînțeles nu vor face pentru că îl s-a sugerat ideea că a lovi cu ranga studente și studenți este o faptă de eroism.

Pe de altă parte, trebuie să supraviețuim cu toții. Atât guvernul eșit și cel mai mult sau mai puțin pe nedrept arestați. Ca să nu mai vorbim de cei mulți.

Guvernul nu-i rămâne decit să ducă o politică economică națională, să le lenape de pînă la capăt de rămasalele comuniste. Poate este bine că nu primește credite mari, ca să nu fie tentat să transforme Casa poporului în sediul C. C. al venuitorii partid. Iistoria recentă cunoaște o multitudine de exemple de o asemenea utilizare a autohtoñelor externe.

Sigur, în ţările libere firmele nu sunt obligate să respecte ad litteram politica guvernului. Ca stare, unele mai mult și mai săraci vor veni să se căpătăască în România. În orice caz, chiar și acestea sunt purtătoare ale unui comportament industrial normal. Ele nu vor lăsa, ci izbină în concurență. S-ar putea să trăzească la viată, eventual cu asistență blindată și de la guvernului (de altfel un deziderat declarat în moștenirea) o uzurpare de întreprinderi mici, mai mult sau mai puțin moderne. Se pare că guvernul are chiar și un fel de minister aj micilor întreprinderi, iar titularul acestuia a sintetizat la TV foarte frumos ceea ce economistii au propus în ultimul timp de douăzeci de ani. Totul este ca legislația și măsurile curente să favorizeze întreprinderile productive, de nivel tehnic mediu și înalt, și mai puțin afacerile comerciale care își să stea la diferență dintr-o biserică și o activitate economică normală.

In felul acesta sanctiunile tăcilor civilișate și-ar putea să împiedice grandură retehnologizări și să ne oblige să creăm trezoruri industriale încrezătoare, în care întreprinderile se nasc pitice și cresc în mod natural, având la început puține legături pentru ca să acopere cu miculul lor întregul pieșal economic, răspândindu-le apoi la circuitele mondiale.

Sigur, pentru ca lucrurile să evoluze favorabil, este nevoie de respectarea unor condiții mai aleas umane. În orice caz guvernul va trebui să-și schimbe radical atitudinea față de intelectualii indeoctrinati care sunt cu totul altceva decât domnilii săi din birou desii nici fără acestia nu pot fi funcționali o societate.

La urma urmelor politice constă din acțiuni de subtilizare între Sella maximei libertăți și Charybda placilor sociale. Creșterea economică are ne-

In sfirșit, pentru a opri acel sirul exemplelor referitoare la impedimentele din procesul de constituire a societăților comerciale cu capital străin, voi aminti dificultatea de a închiria sau cumpăra imobile destinate desfășurării activității acestor societăți. Deși în prezent străini s-au arăta dispuse să facă investiții substanțiale pentru achiziționarea de imobile, strict nevoie pentru activitatea lor, ele s-au izbit de tergiversările, cind nu de refuzul not al autorităților de resort române de a înstrăîna sau măcar închiria astfel de imobile. Iar atunci cind prin investigații proprii am identificat asemenea spații, făcând oferte ferme de cumpărare sau închiriere, bunăvoiante autoritățile noastre nu a fost mai mare. Or în condițile în care aproape întreg spațul comercial și pentru birouri susceptibili de a fi exploatați în mod rentabil apartin statului este evident că obstrucția autorităților la folosirea acestui spațiu nu poate constitui decât un nou motiv de descurajare pentru inițiativa investitorilor.

Care ar fi remediu în cazul unor atari situații de curajante pentru investiții de capital străin? Sub aspect juridic, singurul discutat aici, el constă într-legalitate mai suplă, cu acrobații și avize cei mai putini, cu termene scurte de rezolvare și cu asigurările unor avantaje economice mai substantiale, comparabile, dacă nu superioare, celor oferite de alte țări din fostul „lagăr socialist”. Să nu căutăm însă cauzele lipsiei de entuziasm a investitorilor străini acolo unde nu le vom găsi niciodată — în „denigrările”, „defamările”, „specierilor” înscenate etc., să cercetăm propria noastră „ogrădă”. Averi astfel joase sunete și descoperim acese cauze, orientăm atenția în „fesuriile” noastre și exagerat de restricțivă, în ofertele noastre prea puțin imbițoare, în hârtigul inextricabil al impedimentelor burocratice.

ALEGEREA UNEI TRADITII*

PILSUDSKI¹⁾ ȘI NOI

Nu e ușor să scrii despre tine însuți. În totuși, acest text va fi un text despre mine, fiindcă, privitor la subiectul enunțat nu sunt înmormântate, poate, tone întregi de hîrtie. Eu nu am făcut cercetări profundate în chestiunea respectivă. Să nu și vorba nici de un eseu biografic: nici vor putea redacta, mult mai bine decât să face-o eu, o astfel de lucrare. Așa că textul se va referi, de fapt, la locul ne care-l are Pilsudski în propria-mi biografie intelectuală. Voi încerca să urăt de ce acest personaj istoric a dobândit, pentru mine, o importanță atât de mare. Nu ay putea vorbi despre experiența generației mele în general, în legătură cu această chestiune, fiindcă nu stiu cum să-ua combinat și să interacționez în cazul altora imaginiile și informațiile, cum le-au părenit pe diferite canale: tradiție familială, învățămîntul școlar, povestirile unor rude și prieteni, propaganda oficială. Ceea ce scriu eu aici va fi o mărturisire individuală, personală și, poate, nu foarte tipică.

Trăsătura fundamentală a regimului sub care trăiesc este lăcomia, dacă putem spune asta, cu care se grăbește să acapareze spiritele. Lucrul se manifestă încă din școală, al cărei obiectiv este să construi o lume intelectuală în care totul să fie clar, unic și definit cum trebuie. „Definirea”, impusă de cerințele regimului, nu se limitează la un model al prezentului. Si trecutul este „modelat”. Ceea ce, de altfel, nu e de mirare, deoarece cine guvernează ideile despre trecut, manipulează, prin aceasta, vizionarea despre prezent și despre viitor. Acest lucru se întâmplă mai ales în țara noastră, țară în care istoria e fost — și este — folosită adesea pentru a asculta controveselor despre prezent. Curățind, însă, bine trecutul de minciuniile care-l acoperă, ajung să-și poată descoperi adevarata identitate. Cheia trecutului deschide multe din usile zilei de azi. Așa său întâmplat lucru și în cazul meu.

Drumul nu a fost ușor de străbătut. Fiind născut după ultimul războl, consideram realitatea înconjurătoare ca fiind perfect normală, ca fiind o lumă bazată pe adevar și pe dreptate. Nu eram, evident, un om tipic. Alți au avut experiențe diferite. O mare parte dintre intelectuali polonezi fusese, începând din 1945, fie aruncăți în închișoare din rațiuni „politică”, fie săliti să părăsească țara sau să ia calea emigrării interne*. Cei care rămăseseră erau constrinși să colaboreze cu un dusman pe care-l urau și-l disprețuiau. Numai cîiva gindeau că, înță, venise ziua în care Polonia avea să se poste angaja pe calea unei civilizații noi, a progresului social, a democratiei și umanismului. Printre ei se numără și comuniști. Părinții mei erau comuniști încă dinainte de războl. Mai precis: erau comuniști polonezi de origine evrelăscă.

Acasă, în copilarie, ai mel n-ai încrezut niciodată să mă convingă că trăiam în cea mai bună dintre lumile posibile, dar nici nu-mi tot evocau cu nostalgia minunățile trăului bun de dinainte de războl, fiindcă acele minunății și acel trai bun nu fusese acceasibile tuturor. În Polonia Independentă din perioada interbelică existaseră o-

meni săraci și obidiți, victime ale umilirii și nedreptății, persecuției. El devenea comunismul nu pentru a obține posturi cu salarii mari sau pentru a ajunge în funcții de conducere, în guvern etc., ci spre a putea duce o viață demnă. Așa se face, probabil, că în copilarie și mai tîrziu, nu am făcut niciodată opoziție împotriva Poloniei „bună”, de dinainte de războl, și o Polonie „rua”, de după războl, a zilelor noastre. De altfel, nici acum nu stabilesc o astfel de opoziție: părerea mea, în acestă privință, nu s-a schimbat.

Cit despre imaginea pe care mi-am format-o atunci despre Polonia independentă dinainte cele două războaie, trebuie să spun că asupra ei se proiectă umbra uriasă a conducerilor ei, Josef Pilsudski, dictatorul răspunzător de procesele politice de la Brzesk, intentate men-

ticășilor de securiști ca pe niste eroi naționali, patrioti și luptători pentru independență. Cine săn acel polonez care au ajuns să poată crede asta ceva? Există în Polonia o tradiție care să fi justificat asemenia opiniii? Există chiar în țara asta și „înainte”, „pe vremuri”, oameni pentru care participarea la un pogrom împotriva evreilor să fie un titlu de mândrie națională?

•

Lecția oferită de evenimentele din Cehoslovacia a răspînt iluzile tuturor căilor care credeau că Polonia își redobîndise suveranitatea în octombrie 1956 sau care (era și cazul meu) trăseseră concluzii pînă de pe urme cauzelor albaneze și române. Atunci, în vara lui 1968, toate cărțile jocului politic au fost date

gindeau oamenii atunci, cum actionau.

Cei mai mulți alesoră tacerea și „emigrația internă”. Attitudine firescă și perfect întemeiată în primele momente după infrangere, dar care, după o anumită vreme, devine ambigă. Păstrarea și cultivarea limbii materne și a datinilor strămoșilor în liniste căminelor, spărarea flinței naționale doar în sinul familiei sau cu prilejul contactelor întimplătoare cu rude mai îndepărtate sau cu vecini generasează un stil anumit de patriotism și un fel anumit de patriot. Acest gen de patriot își manifestă caracterul național consumind feluri de măncare tradiționale și cintind cîinice de circumstanță, în timp ce alii trecuseră de la activitatea conspirativă. Patriotul nostru, însă, nu conspire. Pentru el, comploturile erau opera unor demagogi ruși irresponsabili, care, din nou, expunuse țara pericolului unor hecatombe ale reprezentanții.

Apărarea „flinței naționale” înțeleasă ca fiind redusă la cultivarea limbii și a datinilor strămoșilor și făcând pe unii să uită problemele de fond ale conflictului dintre polonezi și Rusia imperialistă. Scopul principal al introducerii învecinămintului în limba rusă era nu numai de a distrage limba poloneză, dar și — mai ales! — de a „rusifica” spiritele, de a le înjosi, de a le supune unui dresaj menit să le facă să trăiască în minciună și robie. Apărătorii „flinței naționale” salverdau formele specifice poloneze lăsînd să le dispără, însă, conținutul profund. Folosind vocabularul de aici, am spune că erau polonezi în formă și ruși în conținut.

Rusi*. Ce stinjenitor ne pare să folosim acest cuvînt aici, cind ură fată de Rusia marchează adesea o anumită doză de conservatorism sau, mai simplu, de conformism. În vremea aceea, ea le permitea democrat-naționalilor să chemă într-o manifestație antitariste ale studentilor rusi. Azi, aceeași ostilitate îl face pe mulți să acorde invectivele pe care anumiti scribi de serviciu polonezi le proferează la adresa lui Soljenițin („acel slavofol reațional”). Doar e rus, nu?

— L-am auzit pe unul din apărătorii de aici ai aza-numei „substanță națională” spunând: „Să ne temem de Soljenițin!” La care, săcineva și răspunse: „Eu mă tem mult mai mult de Brejnev, deși poate că nu e și el slavofol”. Si asta este. Sovinismul polonez, prin definitie plin de ostilitate față de Rusia (aceasta nefiind decât una dintre formele xenofobiei) poate duce, cîteodată, în mod aparent paradoxal, la loialism față de dominația rusească.

* Versiunea originală a apărut sub titlul „Zapomianie cienie przodków”, semnat cu pseudonimul Barilomei, în „Kultura”, nr. 5/1975.

¹⁾ Josef Pilsudski, 1867–1935. Primul soț de stat al Poloniei devenită independentă după o sută treizeci de ani de dezmembrare sub dominație străină. Înch de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, membru al Comitetului Central al Partidului Socialist Polonez. După eșecul revoluției din 1905, se consacră pregătirii luptei armate pentru independență. În 1914, creează Legiunile, care luptă alături de Puterile Centrale, sub steag polonez. Investit cu puteri depline în noiembrie 1918 și înălțat la gradul de maregal în 1920, poartă războl, în același an, împotriva Armatei roșii. Pleacă de la putere în 1922, apoi, în 1926, la din nou putere, printre-o lovitură de stat. În perioada următoare și împotriva regimului parlamentar și, înainte de moarte, aproba o nouă Constituție, care limitează libertățile democratice.